

תמצית הש"ס

חולין קכ"ג – בכורות י"א:

לפרטים - 0527692282

עור שיש עליו כזית בשר במקום אחד, הנוגע בחתיכת בשר קטנה היוצאת מהעור, או בשערה היוצאת מהעור כנגד הבשר, טמא. שיטת עולא בשם ריו"ח שהדין הנ"ל הוא רק כשחיה חתכה חתיכה זו מבהמה, אבל בחתך בסכין אפי' בשיעור גדול יותר (כתרטא או כנפיא) בטל הבשר לעור, ולרב נחמן אין הבשר מתבטל לעור. והגמ' אומרת ש"ל שריו"ח איירי במרודד דק שאם מצרפים יש בו כזית אך אין דרך אדם לצרפו. וי"א שריו"ח אמר את החילוק הנ"ל על שני חצאי זיתים דלהלן, ולא על זית שלם.

צירוף ב' חצאי זיתים לטומאה

עור שיש עליו ב' חצאי זיתים בשר, לרבי ישמעאל העור מטמא במשא ולא במגע מפני שהוא נושא כזית אבל לא נוגע בכזית, דכתיב "בנבלתם", ורב פפא מעמיד דין זה דווקא במרודד שמחוברים ע"י חתיכת בשר דקה, אבל בלאו הכי אינו מטמא במגע, דאמר עולא דכתיב "הנושא" וקרינן והנושא" לומר דבעינן שיהיו נישאים בבת אחת, והגמ' אומרת שזה מחלוקת תנאים, ויש מ"ד דלא בעינן שיהיו נישאים יחד. ולר"ע אין העור מטמא לא במגע ולא במשא, מפני שהעור מבטל את הבשר, וטען ר"ע שהרי כתוב "הנוגע... והנושא" ולומדים מזה שרק דבר שיכול לטמא במגע מטמא במשא. ומודה ר"ע שהמחבר ב' חצאי זיתים בקיסם והסיטם שהוא טמא, וגם בזה י"א דאיירי במרודד וי"א שטמא בכל גוונא.

קכ"ד: ואם נגע בבשר עצמו ולא בעור, לריו"ח אף בזה טהור, ולבר פדא טמא משום ששני הנגיעות מצטרפות.

צירוף בטומאת אהל - דברים המטמאים טומאת אהל שנחלקו לשני חצאי זיתים והכניסם לבית, רבי דוסא בן הרכינס מטהר משום שאין החצאים מצטרפים, וחכמים מטמאים. הגמ' אומרת שרבי דוסא סובר כרבי ישמעאל, וחכמים סוברים כר"ע, ולא טיהר ר"ע אלא מפני שהעור מבטלם.

טומאה בעצמות

קכ"ה. הנוגע בקולית שאין עליה בשר ויש בתוכה מח, אם היא של מת, או של מוקדשין שגזרו חכמים שהנותר והפיגול מטמאים את הידים, בין בפתוחים בין בסתומים בין בנקובים טמא במגע. וקולית של נבילה או של שרץ, סתומים טהורים אע"פ שיש בהם כזית מח, דכתיב "בנבלתה" ולא בעצם קולית סתומה, ומה ששומר מטמא זה רק כשאפשר ליגע בטומאה עצמה, ואף במשא אין מטמאים דכתיב "הנוגע... והנושא" את שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא, (הגמ' קכ"ד: מסתפקת אם רבי ישמעאל הנ"ל חולק על דרשה זו, אבל נקובים אפי' כל שהוא מטמאים במגע, דכתיב "הנוגע יטמא", ומ"מ בהמה מטמאה אף שיש לה עור, כיון שיש בעור נקבים, וכן כליה מטמאה אף שיש עליה חלב, מפני שחוטמים נמשכים ממנה. קכ"ו:). ואם חשב לנקוב את הקולית מטמאה, דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה.

הגמ' אומרת שקולית של מת איירי כשאין על הקולית כזית בשר ולא כזית מח מבפנים (דאל"כ מטמא אף באהל), וס"ל שהמח שבפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ (דאל"כ הוי אבר מעליא ומטמא באהל), אבל קולית של מוקדשין איירי שיש בה כזית דאין נותר לפחות מכזית, וקמ"ל ששימוש נותר מילתא היא, וכדאמר רבי יצחק שעצמות קדשים ששימשו נותר מטמאים את הידים. ולאביי איירי ששף את העצם לרחובה שאז אינה מעלה ארוכה ולכן אינה מטמאה באהל. ולריו"ח איירי בעצם שיש בה כזית מח המתקשקש

קכ"ג. לגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית, הבית טמא, מפני שודאי יש לו כמה קרקפילין עור ראש אדם מת לצורך כישוף במלחמה.

מתי בטל שם יד לטומאה בעור שהופשט מהבשר - עור שמפשיטו מהבשר כדי לעשות שטיח למטה או לשלחן, בבהמה או בחיה, בטהורה או בטמאה, בדקה או בגסה, הרי הוא יד לבשר להוציא או להכניס טומאה, עד שיפשיטו כדי אחיזה, והיינו טפחיים, ואם הפשיט טפחיים, לרב הכל טהור, ולרב אסי הטפח הסמוך לבשר נשאר טמא, אא"כ הפשיט רק טפחיים שאז גם הטפח הסמוך לבשר טהור, מפני שאז הוא עדיין מפשיט בסכין, אבל אח"כ אוהו בעור ומפשיט. הגמ' (קכ"ג:) אומרת שלרבה בר אבוה (דלהלן לגבי טלית), בטומאה דאורייתא חוששים שלא יפשיט יותר מכדי אחיזה ויבואו לטהר, וכל הדין הנ"ל הוא בטומאה דרבנן, וטהור נגע בטמאה היינו בהמה טהורה שהיא טריפה.

ואם הוא מפשיט את העור כדי לעשות ממנו חמת והוא מתחיל להפשיט מכיוון הפה, הוי יד עד שיפשיט את החזה, ואם מתחיל מהרגליים כל העור הוי יד.

עור שעל הצוואר לריו"ח בן נורי הוי חיבור, ולחכמים אינו חיבור. ונחלקו (קכ"ג:) אם שומר העשוי להנתק מאיליו הוי חיבור או לא.

מתי בטל שם טומאה ע"י קריעה או נתיצה

טלית טמאה שהתחיל לקורעה, בטלה ממנה הטומאה אחרי שיחתוך רובה. ואמר רבה בר אבוה שכל זה דווקא בטלית טבולת יום, דמיגו שלא חס עליה והטבילה אין לחוש שלא יקרע את הרוב, אבל טלית שלא טבל אותה אינה נטהרת שמא לא יקרע את רובה. ורבא חולק מפני שיש לחוש שיאמרו שטבילה מועילה בלי הערב שמש.

קכ"ג: לרב הונא אף אם קרע את רוב הטלית, אם נשאר כדי מעפורת, הוי חיבור.

ואם קרע עור, לר"ל נשאר העור בטומאתו כיון שאפשר לחברו מחדש, (אמנם בעור המופשט כל חלק שהופשט הוי כאילו הופרש לגמרי, כיון שאינו עתיד לחזור לבשר). ולריו"ח הדין בעור כמו בבגד, כיון שהחיבור מחדש אינו חיבור גמור.

ולל"ב (קכ"ד.) הקורע טלית היא טהורה אפי' בנשאר בה כדי מעפורת. ובעור נחלקו ריו"ח ור"ל אם בנשאר בו כדי מעפורת הוא טהור או לא.

עור טמא מדרס שחשב לעשות ממנו רצועות או סנדלים, לר"י הוא טהור כשיתן בו איזמל, ולחכמים רק כשימעיטנו מה' טפחים. לל"ק לר"ל (הנ"ל) דין זה הוא רק כשהותך מסביב מפני שאז א"א לחבור היטב. ולל"ב אינו טהור בפחות מה' טפחים אלא בצריך לו למושב הזב שבפחות מה"ט אינו ראוי לזה.

קכ"ד. טומאת תנור וטהרתו - לר"מ תנור אינו מקבל טומאה אא"כ יש בו ד"ט, ולחכמים רק גדול צריך ד"ט, אבל קטן שעושים לתניקות, מספיק טפח ושגמרה מלאכתו. ותנור שכבר נטמא מטהרים אותו ע"י ששופרים אותו לאורכו לג' חלקים, ואם שופרים אותו לרוחבו די שלא ישאר בכל שבר ד"ט (ולחכמים מספיק שלא יהיה בו רוב, ואפי' יש בו יותר מד"ט), ומגרר את הטיט שעליו לארץ. ואם רוצה שהתנור לא יקבל טומאה, לת"ק צריך שיגרר את הטיט לארץ, ולר"מ מספיק שימעטו מבפנים מד' טפחים.

בחלל העצם מפני שהוא יבש, ואינו מעלה ארוכה, ובאמת לגבי מת היא מטמאה אף באהל, דטומאה בוקעת ועולה, אבל בבבילה אינו מטמא כיון שהמח מתקשקש.

אי מאהיל בכלל נוגע

הנוגע בחצי זית, והוא גם מאהיל על חצי זית או שחצי זית מאהיל עליו, איתא באהלות שזה מצטרף לטומאה. רבי אבין רוצה להוכיח מזה שטומאת נוגע ואהל הם משם אחד, דאל"כ לא היו מצטרפים. והגמ' דוחה שבהמשך המשנה איתא שהנוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית טהור, ומבואר שאינם שם אחד ולכן אינם מצטרפים. ומה שברישא מצטרפים איירי בטומאה הרצוצה בין ב' מגדלים שאין ביניהם פותח טפח, דחשיב נוגע כיון שהלכה למשה מסיני שטומאה רצוצה בוקעת ועולה.

קכ"ה: ואמנם לרבי יוסי מאהיל בכלל נוגע, דס"ל שמלא תרווד רקב מטמא במגע ובמשא ובאהל, ואין הכונה נוגע ממש שהרי לא נגע בכל הרקב, אלא הכונה למאהיל וקרי ליה נוגע, והא דתני נוגע ותני מאהיל, לאביי למטה מטפח נחשב נוגע ולמעלה מטפח נחשב מאהיל, ולרבי אפי' למעלה מטפח נחשב נוגע, ומאהיל היינו בהמשכה שהוא אינו מאהיל אבל דבר אחר מאהיל עליו ועל הטומאה, וכדמצינו שחבלי המיטה וסריגי החלונות חוצצים בין הבית לעליה מפני הטומאה, אבל אם פירסם באויר מעל המת, הנוגע כנגד הנקב טמא, וס"ל לרבי דאיירי למעלה מטפח וקרי למאהיל נוגע, אבל למטה מטפח אף שלא כנגד הנקב טמא, דהוי ככסותו של מת. ולאביי למטה מטפח לא הוי ככסותו של מת, כיון שאינו מבטל אותם לגבי המת, ולדבריו סובר רבי יוסי שטומאה טמונה שאין לה חלל טפח אינה בוקעת, וכדלהלן.

תיבה של מגדל - ארון עץ, **שיש בחללה פותח טפח ואין ביציאתה פותח טפח,** לת"ק אם יש טומאה בתוכה כל הבית טמא, ואם יש טומאה בבית מה שבתוכה טהור, מפני שדרך הטומאה לצאת ולא להכנס. ורבי יוסי מטהר את הבית, מפני שיכול להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה, וס"ל שטומאה טמונה אינה בוקעת. ואם העמיד את התיבה בפתח הבית ופתח התיבה לחוץ, אף אם טומאה בתוכה הבית טהור אף לת"ק.

קכ"ו: כלב שאכל בשר מת, ומת הכלב, והוא מוטל על איסקופת הבית, לר"מ אם יש בצווארו רוחב טפח הבית טמא אע"פ שאין שם חלל טפח. ורבי יוסי אמר שרק אם הטומאה כנגד המשקוף ולפנים הבית טמא, והגמ' מבארת שרבי יוסי מצריך גם שיהיה בצוואר חלל טפח ולא מספיק שהצוואר עצמו יהיה טפח. ולרבי אלעזר אם הפה לכיוון פנים הבית טהור שאין דרך המאכל לצאת דרך הפה אלא דרך אחוריו, ואם הפה לכיוון חוץ הבית טמא. ולרבי"ב בכל גוונא הבית טמא.

קכ"ז: שיטת ר"ש שמאהיל אינו בכלל נוגע, ולכן ס"ל שמלא תרווד רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע, (ועצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל, וגולל ודופק מטמא במגע ובאהל ולא במשא).

טומאת שרצים

ביצת השרץ המרוקמת טהורה כיון שא"א ליגוע בה, אמנם אם ניקבה אפי' כחוט השערה מטמאה אע"פ שלא נגע, כיון שהקליפה היא שומר, דכתיב "הטמאים" לרבות ביצת השרץ וקולית השרץ, ובעינין ריקום משום דכתיב "השרץ".

טומאת עכבר - עכבר שבים אינו מטמא, דכתיב "על הארץ" ולא אמרינן שכל ששמו עכבר יטמא, (והא דדרשינן מ"על הארץ" שספק טומאה צפה טהור אף ברה"י, תרי "על הארץ" כתיבי), ומ"מ עכבר היבשה מטמא אף אם ירד לים, דכתיב "השורץ" כל מקום ששורץ, ועכבר שחציו בשר וחציו אדמה מטמא אע"פ שאינו פרה ורבה דכתיב "בשרץ", לת"ק הנוגע בבשר טמא ובאדמה טהור, ולר"י אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא היכא שהשרץ על פני כולו - שנעשה בשר מצד אחד, וי"א שגם לת"ק טמא רק בהשרץ על פני כולו.

קכ"ז: מיני הצב הטמאים - כתיב "והצב למיניהו" והיינו ערוד ונפילים וסלמנדרא. (ור"ע היה אומר על פסוק זה "מה רבו מעשיך ד' " שיש שחיות דווקא בים ויש שדווקא ביבשה, ויש שחיות דווקא באש ויש שדווקא באויר.

כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה, דכתיב "האזינו כל יושבי חלד".

ביברי שמהעיר נרש אינם שרצי הארץ, וכל בני העיר יהיו בנדוי לפי שהיו רשעים, ולא רצו לשמוע את דבר השם, והם גנבים.

רב הונא בר תורתא ראה נחש כרוך על הצב ויצא מהם ערווד והיה נושך בני אדם וממיתם, ואף שכל שאין תשמישם ועיבורם שוה אין יולדים ואין מגדלים - מניקים זה מזה, היה זה נס לצורך פורענות.

מה נחשב חיבור לטומאה

קכ"ז: אבר ובשר מדולדלים בבהמה, אם הם מעלים אורכה אינם מטמאים לא טומאת נבילה ולא טומאת אוכלין, ואם אינם מעלים אורכה מטמאים טומאת אוכלים בעודם מחוברים אם חשב להאכילם לעכו"ם, וצריכים הכשר לבוא פעם אחת במים, ואם מתה הבהמה, הבשר המדולדל צריך הכשר, והאבר המדולדל לר"מ מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר של נבילה. דכתיב "וכי יפול" עד שיפול לגמרי.

ר"ש מטהר. י"מ (קכ"ט) שר"ש מטהר כשהם במקומם. ואמר ריו"ח שטעמו של ר"ש הוא מדכתיב "אשר יאכל" דווקא אוכל שיכולים להאכילו לאחרים ואבר מן החי אסור אף לעכו"ם, אבל לאחר מיתה אם מיתה עושה ניפול מטמא משום אבר מן החי, ואם אין מיתה עושה ניפול מטמא משום אבר מן הנבילה. ורבי זירא שואל אולי טעמו של ר"ש לטהר הוא כיון שהוא מעורה, וכדמצינו שר"י מטהר יחור של תאנה שנתלש והוא מעורה בקליפה, כיון שהוא מעורה, (וחכמים אומרים שרק אם אינו יכול לחיות הוא טהור). ואמר רבי אסי שהילפותא הנ"ל היא הטעם של ר"ש למה דם הבהמה אינו מכשיר (כדלהלן), והגמ' דוחה ששם רבה ריו"ח ביארו באופנים אחרים. ולכן הגמ' מבארת שר"ש חולק וסובר שאם מתה הבהמה הבשר טהור אף אם הוכשר ע"י מים, דכתיב "אשר יאכל" דבעינין שיכולים להאכילו לאחרים.

ואם נשחטה הבהמה לר"מ דם הבהמה מכשיר, ולר"ש אינו מכשיר. לרבה נחלקו אם בהמה נעשית יד לאבר להכשירו, ויולה"ס אם בהמה בחייה היא יד לאבר או לא). ולאביי נחלקו אם כשאוחז בקטן ואין הגדול עולה עמו הרי הוא כמזוה, (וכן סובר ריו"ח, ממה שאמר ריו"ח שמה שאמר ר"מ שאוכל שנפרס ומעורה במקצת אינו מעביר טומאה אם אוחז בקטן ואין הגדול עולה עימו, בין בטבול יום בין בשאר טומאות (לרבי), צריך להחליף את השיטות). ולרבי (קכ"ח). נחלקו אם יש יד לטומאה. ולרבי פפא נחלקו אם יש הכשר לפני שחשב עליו לאכילה. ולרבי אחא בריה דרב איקא איירי שנתקנח הדם בין סימן לסימן ונחלקו אם זה דם שחיטה כיון שישנה שלחיטה מתחילה ועד סוף, או שזה דם מכה כיון שאינה לשחיטה אלא לבסוף. ולרבי אשי נחלקו אם השחיטה מכשרת והשחיטה אינה מועילה לאבר, או שהדם מכשיר.

טומאת אוכלין בפירות יבשים - תאנים שצמקו באיביהן מטמאים טומאת אוכלין, והתולש מהם בשבת חייב חטאת. וכרוב או דלעת וכדו' שצמקו באיביהן אינם מטמאים טומאת אוכלין כיון שכשהם יבשים אינם ראויים לאכילה, ואם קצצם ע"מ ליבשם מטמאים טומאת אוכלין. וענף שנתלש פירותיו כתלושים לכל דבריהם אפי' כשהם לחים.

מה נחשב יד לענין טומאה

קכ"ח: קישות שנטעה בעציץ שאינו נקוב וגדלה ויצאה מוחץ לעציץ, לת"ק כולה טהורה מפני שהיוצא לחוץ יונק מהאוייר והוא כמחובר, ולר"ש הקישות שבפנים טמאה. ואביי מסתפק אם הקישות שבחוץ נעשית יד לקישות שבפנים. תיקו.

קכ"ח: המשתחוה לחצי דלעת, אסורה בהנאה משום ע"ז, ורבי ירמיה מסתפק אם המחצית האסורה נעשית יד לחברתה. תיקו.

יחור של תאנה שנתלש רובו והקליפה עדיים מחוברת, ר"י מטהר את הפירות, ולחכמים זה תלוי אם הענף יכול לחיות ע"י החיבור או לא. ורב פפא מסתפק אם ענף שיכול לחיות נעשה יד לענף שאינו יכול לחיות. תיקו.

אבן שבין ב' בתים שנולד בה נגע, חולץ את כולה ונותץ רק את החצי המנוגע. ורבי זירא מסתפק אם החצי שאינו מנוגע נעשה יד לחצי המנוגע לטמא באהל. תיקו.

טומאת אבר ובשר מן החי

אבר מן החי מטמא דכתיב "וכי ימות מן הבהמה", (ואף דילפינן מזה שטריפה ששחטה אינה מטמאה, הוה מצי למיכתב "מבהמה").

בשר מן החי אינו מטמא, לריה"ג המקור הוא דכיון דכתיב "וכי ימות" בעינן דבר שאינו עושה חליפין ובשר אם יתלוש אותו יעלה בשר אחר תחתיו. ור"ע לומד דין זה מ"מבהמה" דבעינן שיהיה בו גידים ועצמות כבהמה, ונ"מ שר"ע אף כליות ושתים אין בהם טומאת אבר מן החי, אף שאינם עושים חליפין. ולרבי בעינן בשר גידים ועצמות, ונ"מ שר"ע ארכובה אינה מטמאה באבר מן החי.

וכן נחלקו ריה"ג ור"ע ורבי לענין **בשר הפורש מן השרצים**. וקמ"ל שאף שרץ שמטמא מחיים ומטמא בכעדה בשר הפורש ממנו אינו מטמא, ואף בהמה שמטמאה במשא בשר הפורש ממנה אינו מטמא.

בשר הפורש מאבר מן החי אינו מטמא, אבל בשר הפורש מאבר מן הנבילה מטמא.

קב"ט. החותך כזית בשר מאבר מן החי ואח"כ חשב עליו לאוכלו, טהור. אבל אם חשב לאוכלו ואח"כ חתכו, בברייתא איתא שטמא, ושאלו רבי זירא ורבי אסי הרי טומאת בית הסתרים אינה מטמאה, וענה רבי אבא בר ממל שזה לר"מ דס"ל שטומאת בית הסתרים מטמאה, ושאל רבי אסי שהרי גם לר"מ טומאה שצריכה הכשר אינה מטמאה בבית הסתרים, ורבא מעמיד בשהוכשר, ורבה בר רב חנן אומר שכיון שהבשר מטמא טומאה חמורה אגב אביו בסופו כשהיה נבילה אינו צריך הכשר, וענה לו רבא שכאן טעון הכשר כיון שהוא משמש מעשה עץ בעלמא, דאין האבר מטמא אלא כשיש בו בשר גידים ועצמות, ולא היה בו תורת אוכל.

באיזה עוד דינים אומרים "מעשה עץ שימש" – כופת שאור שייחדה לשיביב בטלה מתורת חמץ. תקרובת ע"ז של אוכלין מטמאין באהל. אוכלין שחיבורם לכלים ככלים דמו. חלב נבילה בכפרים שאין דרך לאוכלו צריך מחשבה והכשר לקבל טומאה. בית שסיככו בזרעים טהרו מפני שנעשו אהל, ואם יש צרעת בבית טמאים. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר בכל הנ"ל שטומאתם אינה דאורייתא, דאל"כ מצינו אוכל שמטמא טומאה חמורה. מפני שהם מטמא טומאה חמורה כמעשה עץ.

קב"ט: אבר או בשר המדולדלים באדם טהורים, ואם האדם מת הבשר טהור והאבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת. ונ"מ בכזית בשר או עצם כשעורה שפרשו, שר"א מטמא בכזית בשר הפורש מאבר מן החי, ורנבה"ק ורבי יהושע מטהרים, ובעצם כשעורה ורנבה"ק מטהר ור"א ורבי יהושע מטהרים, ותנא דמתני' סובר כרבי יהושע.

איתא במתני' שר"ש מטהר. "מ שר"ש סובר שאף אבר שאינו מדולדל אינו מטמא משום אבר מן המת, וכן סובר ר"א, (ולרבי יהושע יש טומאה באבר מן המת, שהרי אם אדם חי שהוא טהור אבר הפורש ממנו טמא, כ"ש מת שהוא טמא שאבר הפורש ממנו יהיה טמא, וכמו שאם כתוב במגילת תענית שאין להספיד בפסח כ"ש שאין להספיד בפסח גדול). עוד יש לפרש שנחלקו בכזית בשר ובעצם כשעורה, וכן"ל.

הזרוע והלחיים:

ק"ל. קדשים שקדם מום קבוע להקדש ונפדו חייבים בבכורה ובמתנות, ויוציאים לחולין להתיר בהם גיזה ועבודה, וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונם, והשוחרט בחוץ פטור, ואין עושים תמורה, ואם מתו יפדו, חוץ מבכור ומעשר שאע"פ שקדם מום קבוע להקדש חלה עליהם קדושה גמורה אלא שאין ראויים ליקרב. אבל קדשים שקדם הקדשם למומם, או שהיה מום עובר לפני ההקדש ואחרי ההקדש נולד בהם מום קבוע, ונפדו, פטורים מבכורה ומתנות, ואסורים בגיזה ועבודה, וחלבם אסור לאחר פדיונם, והשוחרט בחוץ חייב, ואם מתו יקברו.

זרוע לחיים וקיבה (נקראים בגמ' בשם "מתנות") נוהגים בארץ ובחול, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשין, ואף שאם חולין שפטורים

מחזה ושוק חייבים בזרוע לחיים וקיבה, כ"ש קדשים, (ולכא למיפרך שרק חולין חייבים בבכורה, שהרי זכרים פטורים מבכורה, מה לזכרים שכן חייבים בראשית הגז, תישיש יוכיחו, מה לתנישיש שכן נכנסים לדיר להתעשר, ואף זקנים נכנסו לדיר להתעשר, לקוח ויתום יוכיחו, ואין לומר מה ללקוח ויתום שמינם נכנס לדיר להתעשר, שהרי גם קדשים מינם נכנס לדיר להתעשר), הא כתיב התם "ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם" אין לו אלא מה שאמור שם.

חולין פטורים מחזה ושוק, ואין ללמוד ק"ו מקדשים שהרי חולין חייבים בזרוע לחיים וקיבה משא"כ קדשים. שהרי חזה ושוק טעונים תנופה בפנים, וא"א להכניסם משום דקמעיל חולין לעזרה.

אם יש במתנות כהונה חיוב ממון

ק"ל: המזיק מתנות כהונה או שאכלם – לרב חסדא פטור, דכתיב "זה יהיה משפט הכהנים" זה ולא אחרים, או משום דהוי ממון שאין לו תובעים שאם יתבענו בדין יאמר שהוא נותן לכהן אחר. והלכה כרב חסדא. הגמ' דלהלן מבארת את דעת רב חסדא.

אם המתנות באו ליד כהן בטיבליהו, אם אכלם בעה"ב או הלוי לפני ההפרשה פטור מן התשלומין, דכתיב "אשר ירימו" אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך, אבל לאחר שהופרשו לריב"ב יכול להוציאם בדיינים דכתיב "משפט", והיינו למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. וחזה ושוק שאין יכול להוציאם אפי' בכהאי גוונא, דכתיב "זהה".

והא דילפינן מ"זוה יהיה משפט הכהנים" שהמתנות דין, אין הכונה שיוציאים בדיינים, אלא שהדיינים אומרים שיתן לחבר ולא לעם הארץ, דכתיב "לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ד'".

בעה"ב שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה, נוטל, וכשיחזור, לר"א חייב לשלם מזינא, ולחכמים כיון שהיה עני באותה שעה פטור. הגמ' אומרת שמשמע שאם היה עשיר היה חייב, ולרב חסדא צ"ל שאינו חייב לשלם מזינא אלא ממיידת חסידות.

קל"א. חיוב משתרשי במתנות כהונה – אם בית המלך לקחו את גורנו בטיביל חובו חייב לעשר ממקום אחר שהרי הוא כמוכר, ואין זה חיוב ממון כמזיק, אלא מדין משתרשי ליה שהוא משתכר במעשר, וזה חיוב בעלמא כשאר חיובי מעשרות. ואם לקחו את גורנו באנפרות בלא סיבה פטור מלעשר.

המוכר בני מעיה של פרה והיה שם את הקיבה, צריך הלוקח לתת אותה לכהן ואינו מנכה למוכר מהתשלום, אבל אם מכר לו לפי משקל הלוקח חייב לתת את הקיבה לכהן כיון שהיא בעין, והמוכר מנכה לו מהדמים. שיטת רב (קל"ד). שדין זה הוא דווקא כשהלוקח שקל בעצמו, דאם הטבח עצמו שקל יכול הכהן לתבוע את הטבח, ולרב אסי אפי' כשהטבח שקל התביעה היא מהלוקח. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו בגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אדם אחר ואכלו, אם יכול לגבות משניהם או רק מהגוזלן. דיל"ל שלכ"ע יכול לתבוע את מי שאכל, והמחלוקת היא אם שייך גזילה במתנות כהונה.

תרומה ומעשר וחלה וראשית הגז ומתנות והדמאי והביכורים והקרן והחומש **הם נכסי כהן** לענין שיכול לקנות בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלם בחובו ואשה נוטלתם בכתובתה, וכן מותר לקנות בהם ס"ת.

חיוב נתינה במתנות עניים, ואם עני חייב בהם – מתנות עניים שבכרם הפרט והעוללות (דכתיב "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט") והשכחה (דכתיב "לא תעולל אחריו"), והפאה (גז"ש אחריו אחריו מזית). ובתבואה לקט שכחה ופאה (דכתיב "לא תכלה פאת שדך בקצרו ולקט קצירך וכו'") וכתבי "ושכחת עומר בשדה". ובאילן השכחה והפאה (דכתיב "לא תפאר אחריו"). וכל מתנות אלו אין בהם טובת הנאה לבעלים אלא כל הקדש בהם זה, כיון דכתיב בהו עזיבה, ואפי' עני מוציאם אותם מידו אם יש לו כרם או תבואה או אילן. דכתיב "לא תלקט לעני", אבל מעשר עני המתחלק בבית יכול לתתו למי שירצה דכתיב ביה "נתינה", ואפי' עני מוציאין מידו (גז"ש לגר לגר), ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין אותם לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, (ולענין ההוציא מלוי לכהן עיין לקמן).

דין כהנים ולויים במתנות כהונה

חיוב לוי במתנות כהונה - כתיב "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם... הזרוע והלחיים והקיבה". רב מסתפק אם לויים בכלל עם והם חייבים לתת לכהן, או שאינם בכלל עם ויכולים לתת להם את הזרוע לחיים וקיבה. ומכאן זה אמר רב שמשפך אין מוציאם מהם את שלהם, אבל אין להם לקחת את המתנות. אמנם בראשית הגז ובתרומה ובתרומת מעשר ובחלה לויים חייבים.

קל"א: מסקנת הגמ' שנחלקו תנאים אם לויים בכלל עם או לא, (דכתיב "וכפר את מקדש הקודש" זה טומאה שאירעה לפני ולפנים, "אהל מועד" זה היכל, "מזבח" כמשמעו, "עם הקהל" אלו ישראל וי"א אף הלויים וכן"ל, "יכפר" למי"ד הראשון אלו לויים ולמי"ד השני אלו עבדים כנעניים), ורב מסתפק כמו איזה תנא לפסוק. והלכה כרב.

השוטח לכהן או לעכו"ם פטור ממתנות כהונה, והשוטח לישראל חייב, והשוטח ללוי זה תלוי בדברי רב לעיל אם לוי חייב במתנות או לא. (ולא כתבה המשנה שכהן ועכו"ם עצמם פטורים, משום שהתביעה היא מן הטבח, דכתיב "מאת העם" למעט כהנים, וא"כ הא דכתיב "מאת זובחי הזבח" היינו שאפי' טבח כהן נותן. קל"ב:).

למי נותנים תרומה ומעשר - לר"ע נותנים תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי, ולראב"ע מעשר ראשון אפשר לתתו לכהן, ולאחר שקנסם עזרא אין לתת מעשר ראשון ללוי אלא רק לכהן, אמנם אין להוציא מלוי מעשר ראשון.

קל"ב: מתנות כהונה בכהנת - עולא היה נותן זרוע לחיים וקיבה לכהנת בת כהן ואפי' אשת איש, דאין בהם איסור אכילה לזרים, וכן הלכה, אבל הא דכתיב "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תיאכל" אינו כולל כהנת, משום דכתיב בפרשה אהרן ובניו. ודברי רבי ישמעאל למדו זרוע לחיים וקיבה ממנחה דבעינן כהן. ודברי ראב"י למדו מדכתיב פעמיים כהן דמוהי אף בכהנת, דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורב כהנא ורב פפא ורב יימור ורב אידי בר אבין אכלו בגלל נשותיהם.

לוייה שילדה, בנה פטור מה' סלעים.

זרוע לחיים וקיבה בכלאים - לר"א כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב ומן הכוי פטור ממתנות. ולרבנן כלאים הבא מן העז והצביה וכוי חייבים במתנות. שיטת רב הונא בר רב חייה שכו' לרבנן חייב רק בחצי מתנות, מפני שהוא צבי הבא על התיישה כמבואר בסוגיא לעיל פ. ונחלקו אי אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה או לא, וממילא לרבנן יכול לומר לו שיביא ראה שאין חוששים לזרוע האב ויקבל את החצי השני. ולריו"ח רבנן מחייבים כוי במתנה שלימה, דכתיב "אם שה" לרבות את הכוי, (ומ"א שור" מרבים כלאים, ולחלק נפקא להו מ"מאת זובחי הזבח" דמשמע אפי' זבח אחד, ולר"א "אם" מיבעי ליה לחלק, ומ"מאת זובחי הזבח" לומד ר"א שהכהן תובע את המתנות מהטבח).

דיני כווי - כוי חלבו אסור כבהמה, ודמו חייב בכסוי כחיה, ודמו וגידו אסורים כבהמה וחיה, ולענין זרוע לחיים וקיבה לרבנן חייב ולר"א פטור.

בכור שנתערב במאה - אם יש מאה שוחטים כולם פטורים ממתנות, ואין הכהן יכול לומר שממ"נ המתנות שלו או מדין בכורה או מדין מתנות, משום דאיירי שהבכור כבר בא לידי כהן ומכרו לישראל במומו. ואם אחד שוחט את כולם רק בהמה אחת פטורה.

קל"ב: כהן טבח פטור מן המתנות שתיים ושלוש שבתות, ואח"כ חייב במתנות, והיכא שיש לו חנות קבועה חייב במתנות מיד. וכהן שאינו מפרשי מתנות הרי הוא בשמתא. ואנשי הוצל היו בשמתא כ"ב שנים, ואין להפסיק לשמתת, שהרי העובר על מצוות עשה כגון שאינו עושה סוכה לולב או ציצית מכין אותו עד שתצא נפשו, אלא אחרי זמן כזה יש לקונסם ללא התראה.

חלוקת ואכילת הזרוע לחיים וקיבה

חלוקת הזרוע והלחיים והקיבה - בבהמה גדולה מחלקים עצם עצם, ובקטנה נותנים זרוע לאחד קיבה לאחד ולחיים לשנים.

י"א שאסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה, והאוכל מבהמה כזו הרי הוא אכילו אוכל טבלים. ולית הלכתא כוותיה.

מתנות כהונה יש לאוכלם צלי ובחרדל, דכתיב "למשחה" והיינו לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים.

י"א שכהן שאינו בקי בכ"ד מתנות כהונה אין נותנים לו מתנות אלו, ולא מילתא היא אלא כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה, דכתיב "המקריב... לו תהיה שוק הימין למנה", ואף כהן שאינו מודה בט"ו עבודות כגון היציקות והבלילות והפתיחות והמליחות והתנופות וההגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלות וההזאות והשקאת סוטה וטהרת מצורע ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ אין לתת לו מתנות כהונה, דכתיב "לבני אהרן".

קל"ג: י"א שהחוטאים שיש בלחי אסורים משום דם, וכהן שאינו יודע להוציאם אין לתת לו לחיים. והגמ' דוחה שהדם יוצא ע"י הצליה או ע"י החיתוך והמליחה.

חטיפת המתנות וקבלתם - אין לכהן לחטוף את המתנות דכתיב "ונתן" ולא שיטול מעצמו, וכן אין לכהן לומר שיתנו לו את המתנות, דהא דכתיב "ויטו אחרי הבצע" היינו שהיו מבקשים את המתנות. ואביי אמר שאחרי ששמע שבלחם הפנים הצנועים היו מושכים ממנו ידיהם אחרי שנשתלחה בו מארה. לא היה לוקח גם אם היו נותנים לו, מלבד בערב יוה"כ כדי להחזיק עצמו כהן, ולא היה יכול לעשות זאת בנשיאת כפים, משום שהיה אנוס באותו זמן שהיה לומד עם תלמידיו. ולהלן (קל"ד:): איתא שרבי אמי קדם לזכות בשק של דינרים ששלחו לבני הישיבה, והגמ' מבארת שזכה בזה לעניים, אי נמי זכה לעצמו משום דכתיב "והכהן הגדול מאחיו" גדלהו משל אחיו, (ויש לומדים מפסוק זה שצריך שיהיה גדול מאחיו בנוי ובחכמה ובעושר).

כהן שיש בשכנותו ת"ח עני, ויש אנשים הרגילים לתת לכהן זה את המתנות, יזכה אותם לאותו ת"ח אף לפני שקיבלם. אמנם אם המזכה הוא כהן המשרת בבית בעה"ב אין ליטול ממנו מפני שהוא מזכה בעל כרחו.

כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנום, והרי הוא כזורק אבן למרקוליס. כל העושה טוב למי שאינו מכיר בה כאילו זורק אבן למרקוליס.

פטור ממתנות בשותפות עם כהן או עכו"ם

איזה שותפות פוטרת ממתנות

מי שהוא שותף עם עכו"ם או עם כהן בבהמה, וכן כהן שמכר בהמה לישראל חוץ מהמתנות, פטור מהמתנות. ואם אמר לו ע"מ שהמתנות שלי, י"א שיכול הישראל לתתם לכל כהן שירצה, מפני שע"מ זה לא שיו, וי"א שגם ע"מ הוי כחוף.

קל"ג: לרב הונא שותף בראש פטור מהלחי, ושותף ביד פטור מהזרוע, ושותף בבני מעיים פטור מהקיבה. ולחייא בר רב אפי' שותפות באחד מהם פוטרת מכל המתנות. והגמ' מוכיחה מברייתא דלא כדבריו. אפי' שותפות באחד ממאה מאותו אבר פוטרת מהמתנה שמאותו אבר.

עכו"ם או כהן שמכרו לישראל אבר החייב במתנות ועיקר הבהמה שלהם, חייב הישראל במתנה, כדמצינו שעכו"ם וכהן שמסרו את צאנם לישראל לגזוז פטור מראשית הגז, וכן הלוקח גז צאנו של עכו"ם פטור, ואיתא בברייתא שלגבי זרוע לחיים וקיבה אינו כן.

עשית סימן

צריך לעשות סימן בבהמה שידעו שלא כולה של ישראל, ומה שמצינו שאצל עכו"ם א"צ לעשות סימן, איירי כשהם יושבים על הכספת, דאז בכהן י"ל שבעה"ב מאמינו לשמור על המעות, אבל בעכו"ם ודאי זה שלו וממילא א"צ סימן אחר. אי נמי בסתמא עכו"ם צועק למוכר שלא ימכור אלא במחיר מסוים וממילא יודעים שהוא שותף בה, משא"כ כהן שהוא צנוע וסומך על הטבח ולא יודעים שהוא שותף.

פסולי המוקדשין א"צ לעשות בהם סימן שהם פטורים ממתנות, והיינו דווקא באלו הנמכרים בבית בכור ומעשר, אבל אלו הנמכרים באיטליז צריך לעשות להם סימן.

כ"ד מתנות כהונה - י' במקדש והם חטאת וחטאת העוף ואשם ודאי ואשם תלוי וזבחי שלמי ציבור ולוג שמן של מצורע ושתי הלחם ולחם הפנים ושיירי

מנחות ומנחת העומר. ד' בירושלים, בכור ביכורים מורם מן התודה ואיל נזיר ועורות קדשים. י' בגבולין, תרומה ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז ומתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור ושדה אחוזה ושדה חרמים וגזל הגר. וכולם נכתבו בכלל ובפרט, והמקיימים כאילו קיים כל כללות ופרטות שבתורה, ונכרתה עליהם ברית מלח של קרבנות. והעובר עליהם כאילו עובר על כלל ופרט ועל ברית מלח.

ראשית הגז:

דיני ראשית הגז

קל"ה. ראשית הגז בחו"ל - ראשית הגז נוהגת בארץ ובחו"ל, בפני הבית ושלא בפני הבית. ולרב אלעאי (קל"ו). ראשית הגז אינו נוהג בחו"ל, וכן נוהגים.

ראשית הגז בקדשים - ראשית הגז נוהגת בחולין ולא במקדשין דכתיב "צאנך". הגמ' אומרת שקדשי מזבח פטורים בלאו האי קרא, כיון שאינם בני גיזה, דכתיב "ולא תגזו בכור צאנך". וגם קדשי בדק הבית זה רק למ"ד שאינם בכלל העמדה והערכה, שכיון שאינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מדרבנן הו"א לחייב מי שעבר וגזו. ולמ"ד דבעי העמדה והערכה י"ל דאיירי קרא במקדש בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזה וכחישה, שאינו חייב לגזוז ולתת, (ואם לא אמר וכחישה אסור לגזוז כיון שזה מכחיש את הבהמה), ובקדשי מזבח אף אם אמר חוץ מגיזה וכחישה פשטה הקודשה בהכל, וכדמצינו שהאומר רגלה של זו עולה נעשית כולה עולה, ואף ר"מ שחולק ברגל מודה במקדש אבר שהנשמה תלויה בו. ולר"ב איירי מתני' במקדש את הגיזה עצמה, שאינו חייב לגזוז ולפדות דכתיב "גז צאנך תתן" לומר שאינו חייב אלא במחוסר רק גזיזה ונתינה ולא במחוסר גם פדיון, ולדברי ר"ב מ"צאנך" ממעט רב אלעאי בהמת השותפים מראשית הגז וכדלהלן.

קל"ה: דעת רבי אלעאי בפרטי דיני ראשית הגז - רבי אלעאי שותפות עם ישראל פטורה מראשית הגז, דכתיב "צאנך", ושותפות עכו"ם נלמדת מתרומה דכתיב בה "ראשית דגנך", (ולפ"ז רבי אלעאי פוטר ראשית הגז בחו"ל, אמנם ראשית הגז אינה טובלת כמו תרומה, דכתיב "וראשית גז צאנך תתן לו" אין לך בו אלא מראשיתו ואילך. וכן לומדים מ"ראשית" שאין עוד הפרשה אחריה. ולענין הפרשה משנה על חברתה, לומד רב אלעאי מתרומה שאין מפרישין (ולרבנן מצטרף). ולענין ראשית הגז שגדלה בפטור, סובר רבי אלעאי שהקונה צאן עכו"ם כדי לגזוז פטור, כמו שהקונה תבואה שהביאה שליש פטור מלהפריש על מה שקנה מהעכו"ם, (ועל מה שהמשיך לגדול אח"כ, לר"ע חייב ולחכמים פטור), וכן אין חייבים עליו מיתה וחומש, דכתיב "ויסוף חמישיתו עליך" וכתוב "ומתו בו". וכן אין להפריש ממין על שאינו מינו, כמו לענין תרומה שאין תורמים ממין על שאינו מינו כגון שחורות ולבנות אע"פ שזה פרי אחד, (ולרב יצחק נחלקו בזה ב"ש וב"ה). וכן צריך לרב אלעאי שיהיו שייריה ניכרים, כמו בתרומה שהאומר שכל הגורן יהיה תרומה לא אמר כלום, וכן לענין חלה. קל"ו). ולרבנן בהמת השותפין חייבת בראשית הגז, ומ"צאנך" ממעטים שותפות עכו"ם, ולא מיעטו מ"ראשית דגנך" כיון ד"ראשית" הפסיק הענין, אי נמי ס"ל שאף בתרומה שותפות עכו"ם אינה פוטרת, וכדמצינו שנחלקו רבי ורשב"ג אם תבואה שגדלה בשדה המשותפת לישראל ועכו"ם היא מעורבת מטבל וחולין או ששל ישראל חייבת ושל עכו"ם פטורה, ומבואר שנחלקו אם יש ברירה, אבל לכו"ע של ישראל חייבת. או שרבי אלעאי ממעט מ"דגנך" בין שותפות עכו"ם בין שותפות ישראל, ולרבנן שותפות ישראל אינה פוטרת כיון שהוא בר חיובא.

באלו דברים שותפין חייבים גם לרב אלעאי - רבא אומר שרב אלעאי מודה ששותפים חייבים בתרומה, דכתיב "תרומותיכם". וכן חייבים בחלה, דילפינן מתרומה, (ומדכתיב "עריסותיכם" ילפינן דבעינן כדי עריסותיכם). וכן חייבים בפאה דכתיב "ובקצורכם", ומ"שדך" ממעטים עכו"ם. וכן חייבים בכורה, דכתיב "ובכורות בקרכם וצאנכם", ומ"יולד בבקר ובצאנך" ממעטים שותפות עכו"ם. וכן חייבים במזוזה, דכתיב "למען ירבו ימיכם", ומ"ביתך" לומדים שיניח את המזוזה בדרך בואו בצד ימין. וכן חייבים במעשר, דכתיב "מעשרותיכם", ומ"דגנך" ממעטים עכו"ם. וכן חייבים במתנות - זרוע לחיים וקובה, דיליף נתינה נתינה מתרומה, ומ"מאת זובחי הזבח" לומדים שתובעים את המתנות מהטבח. וכן חייבים בביכורים, דכתיב "בארצם", ומ"מארצך" ממעטים חו"ל. וכן חייבים בציצית, דכתיב "בגדיהם" ומ"כסותך" ממעטים שאולה עד ל' יום. וכן חייבים במעקה, דכתיב "כי יפול הנופל ממנו" כל שראוי ליפול ממנו. ומ"גגך" ממעטים בתי כנסיות ומדרשות.

קל"ד. מתנות בגר - גר שנתגייר אחרי שחיסת הבהמה פטור ממתנות, אבל אם נתגייר לפני שחיסת הבהמה חייב במתנות.

ספק מתנות עניים

במתני' איתא שאם יש ספק אם נתגייר לפני שחיסת הבהמה או אחריה פטור, מפני שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

חיסים שבחורי הנמלים, אם נמצאו לפני הקצירה הרי הם של בעה"ב, ואם נמצאו לאחר הקצירה, לת"ק העליונים לעניים והתחתונים לבעה"ב, ולר"מ הכל לעניים מפני שבספק לקט שכחה ופאה חייב.

ל"ל שואל מהדין בספק בחורי הנמלים על הדין בספק בגר מתי נשחטה הבהמה, (ול"ב ר"ל מצא סתירה בדין חיסים שבחורי הנמלים גופא). וריו"ח עונה שזוה דעת יחידאה בדעת ר"מ. ור"ל שואל שהרי יש טעם לדבריו, דכתיב "עני ורש הצדיקו" צדק משלך ותן לו, (דאין לומר שהכונה להצדיקו בדין, דהא כתיב "ודל לא תהדר בריביו"). ורבא מתרץ שהפרה היא בחזקת פטורה, אבל הקמה היא בחזקת חייבת. ואב"י מקשה מהדין בעיסה שיש ספק אם עשאה לפני שנתגייר או אח"כ שהיא חייבת בחלה. וענה רבא שחלה זה ספק איסורא (וכן ספק בקרבן אשתו או בבכור בהמה טמאה או טהורה), ואזלינן לחומרא, אבל מתנות הם ספק ממון (וכן ראשית הגז ופדיון הבן ופדיון פטר חמור) דאזלינן בהם לקולא.

קל"ד: חיוב הפרשה כשאין למי לתת - אם אין עניים א"צ להניח לקט שכחה ופאה, דכתיב "לעני ולגר תעזוב אותם" ולא לעורבים ולעטלפים. אמנם בתרומה חייב להפריש (ולכן אף שאין מביאים את התרומה מגורן לעיר או ממדבר לישוב, אם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה מפני הפסד תרומה), דשאני תרומה דטבלה, אי נמי משום דכתיב בה נתינה, (והא דכתיב ביה "תעזוב" יתירא, זה בא לרבות שהמפקיר את כרמו והשכים בבוקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר), וכן לגבי מתנות אם אין כהן צריך לשום את שוויים ולתת את הדמים לכהן שבא ראשון ויאכל את המתנות בעצמו.

עוד בדיני זרוע לחיים וקובה

צורת נתינת המתנות - מקום שנהגו למלוג את העגלים בותחין עם העור, לא יפשיט את הזרוע, ואף במקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי.

הזרוע היא **הזרוע הימנית**, דכתיב "הזרוע" החשובה שבזרוע. ודורשי חמורות אמרו שהזרוע ניתן כנגד מה שפנחס לקח רומח בידו, ויד ימין היא עושה מלחמה וממילא זרוע היינו של ימין, (ולחיים כנגד "ויעמוד פנחס ויפלל", וקובה כנגד "ואת האשה אל קיבתה"), ויש לומדים שזה ימין, דכתיב בשלמים "ואת שוק הימין", וזרוע מוקדשין לומדים מדכתיב התם "תרומה" וזרוע חולין לומדים מדכתיב "תתנו".

מקום הזרוע הוא מהפרק של הארכובה עד כף של יד, וזה גם הזרוע בשילה שבנזיר, ומקום זה ברגל האחורית הוא השוק, ולר"י השוק הוא מהפרק של הארכובה עד סובך של רגל.

מקום הלחי הוא מהפרק של הלחי עד הפיקה של הקנה. והא דאיתא בברייתא שנטלה ובית שחיטה עימה, לל"ק זה תלוי במחלוקת אם מוגרמת כשרה, ול"ב הכונה שבית השחיטה נשאר עם הבהמה.

צריך לתת את **הלחי עם הצמר** שבראש כבשים ועם בשער שבזקן התיישים, (וכן בקובה צריך לתת את החלב שע"ג הקובה ואת החלב שבתוך הקובה, אמנם הכהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים).

קל"ו:

רב ביבי בר אב"י חולק על רבא וסובר שרב אלעאי פוטר בהמת השותפין מבכורה, דכתיב "בקרך וצאנך", והא דכתיב "בקרכם וצאנכם" היינו של כל ישראל. ורב חנינא מסורא סובר שרב אלעאי פוטר בהמת השותפין ממתנות, דיליף נתינה נתינה מראשית הגז, ובהכרח שגם בתרומה שותפין פטורים, דאל"כ היה לומד משם לחייב.

קל"ז:

נהוג עלמא כריב"ב שאין ד"ת מקבלים טומאה, וכרבי יאשיה שאין חיוב בכלאים אלא כשזרע חיטה שעורה וחרצן במפולת יד.

ראשית הגז בטריפה – ראשית הגז נהוג בטריפה, ור"ש פוטר דיליף צאן צאן ממעשר, ובמעשר כתיב "כל אשר יעבור תחת השבט" פרט לטריפה שאינה עוברת, ולא לומדים צאן צאן מבכור, שאע"פ שראשית הגז דומה לבכור לענין שנוהג ביתם ובלקוח ובשותפין ובמתנה ושלא בפני הבית וניתנים לכהן וא"צ להקדישם והכהן רשאי למוכרם, ואילו למעשר ראשית הגז דומה בפחות דברים והיינו לענין שנוהגים בזכרים ובהמות מרובות ובפשוט ואין נוהגים בטמאים ובאדם ואינם קדושים מרחם ולא נהגו לפני הדיבור, מ"מ יותר ראוי ללמוד פשוט מפשוט.

קל"ח:

ראשית הגז אינה נוהגת אלא ברחלות, דכתיב "לעמוד לשרת" בעינן דבר הראוי לשרות. (ובהא דכתיב "לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזז בכור צאנך" אסור גם לעבוד בצאן ולגזוז שור, דילפינן מו' ד"ולא"). ואף שלשון תורה הוא רחלים, לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן.

כבשים שצמרם קשה פטורים מראשית הגז, דכתיב "ומגז כבשי יתחמם".

השוטף את הרחלים במים כדי ליפותם ונתלש מהם צמר, לרבנן פטור ולרבי יוסי חייב, כדמצינו בבבליא שרבי יוסי לומד מדכתיב "ולקט קצירך" דבעינן לקט מחמת קציר, למעט לקט קיטוף בידים, אמנם בדבר שדרך לקצרו ביד מודה רבי יוסי שחייב, דכתיב "לקצור" לרחות עוקר, וכתיב "ובקוצרך" לרחות תולש. וכן מצינו שרבי יוסי מחייב פאה בבצלים אע"פ שאינו קוצרם במגל, (וס"ל שבצלים הגדלים בין הירקות, צריך לתת פאה בכל שורה. ולרבנן מספיק לתת פאה אחת על הכל).

אין ראשית הגז נוהגת אלא בהמות רבות, (משא"כ זרוע לחיים וקיבה שנוהגים בבקר ובצאן במרובה ובמועט). לב"ש מרובות היינו ב' רחלות, דכתיב "יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן", ולב"ה ה' רחלות, דכתיב "חמש צאן עשויות", והיינו מעשות את בעליהן לעשות מצוה, (אבל בבכורה ובזרוע לחיים וקיבה אפי"ן אחת חייבת). ולרבי יוסי השיעור לראשית הגז הוא ארבע, דכתיב "וארבע צאן תחת השם". ואמר רבי שהלכה כרבי יוסי, וריו"ח אמר שהטעם הוא מפני שאמרה מפי חגי זכריה ומלאכי.

קל"ט:

שיעור הגזיזה – לרבי דוסא בן הרכינס השיעור הוא מנה וחצי מכל רחל. ולחכמים אף בגוזזות כל שהוא חייבות, ונחלקו בדעת חכמים כמה השיעור – רב סובר שכל שהוא היינו מנה וחצי, (ואיתא להלן שכוונתו למנה בן מ' סלעים), וצריך שיהיה לפחות חמישית משיעור זה בכל אחת מהם, וכן סובר ריו"ח. ולשמואל צריך שיהיה שישים סלעים בכלם, ונותן סלע אחת לכהן. ולרבה בר בר חנה (ולרבי ינאי) צריך שיהיה שש סלעים בכלם, ונותן חמשה לכהן ואחד לו. ולרבי אלעזר מספיק כל שהוא כפשוטו.

שיעור הנתינה – משקל חמש סלעים ביהודה, שהם י' סלעים בגליל, בכדי שיוכל לעשות ממנו גזד קטן, דכתיב "תתן לו" שיהיה בו כדי מתנה, ואיתא להלן קל". דהיינו אבנט, דבעינן ראוי לשרת דכתיב "לעמוד לשרת", (ולא מעיל, דתפשת מועט תפשת, ולא כיפה של צמר שמצינו שהיתה מונחת בראש הכה"ג ועליה היה מונח הציץ לקיים מה שנא' "ושמת אותו על פתיל תכלת", דהא כתיב "הוא ובניו" דבר השוה לאהרן ולבניו", ואבנט אף למ"ד שלא היה אותו אבנט לכה"ג ולכהן הדיוט, מ"מ שניהם שמים אבנט). ואף שא"צ לנקות את הצמר, מ"מ צריך לתת בכדי שישאר שיעור זה אחרי שילבנו הכהן. הגמ' מבארת ששילב ושמואל ורבי אלעזר הנ"ל איירי הכא במי שיש לו הרבה גזיה, ולא בשיעור הקטן.

אחד משישים הוא השיעור לרב ושמואל בראשית הגז, ובתרומה (והיינו מדרבנן בתרומה דרבנן, אבל בדאורייתא, מדאורייתא חיטה אחת פוטרת את

הכרי, ומדרבנן יתן אחת מארבעים), ובפאה (ואף שמדאורייתא אין לה שיעור כמו ביכורים וראיון, מדרבנן שיעורה אחד משישים, ואפי' בחו"ל).

ריו"ח אמר שהיה יושב י"ז שורות אחרי רב שהיה יושב לפני רבי, והיו יוצאים מזה לזה זיקוקין דינור כשהיו נושאים ונותנים בהלכה, ולא היה מבין מה הם אומרים.

קל"ח:

חמת חדשה שלא גמר תפירתה ושייר בה סדק אינה מקבלת טומאה אע"פ שמקבלת רימונים, אבל אם תפרה ונקרעה שיעורה כמוציא רימונים, ולראב"י שיעורה כמוציא פקעיות של שתי שמשקלם רבע ממנה של ארבעים סלעים, (ומכאן ראייה שהתנא משתמש בשיעור מנה של מ' סלעים).

צמר שנשתנה ע"י צביעה, פטור מליתנו לכהן, אבל אם ליבנו ולא צבעו חייב.

המוכר גזית כל רחל שגזו וממשיך לגזוז עוד אחת וכו', לרב חסדא חייב שהרי גזו ה' רחלות, ולרב נתן בר אושעיא פטור, דבזמן השלמת השיעור בעינן "צאנך", ולדבריו מה שהקונה צאן עכו"ם לגוזזם חייב היינו שקנאם לל' יום, אבל בסתמא פטור כיון שאחרי הגזיזה חוזרת הרחל לרשות העכו"ם.

חיוב ראשית הגז בלוקח

הלוקח גז צאנו של נכרי פטור מראשית הגז, אבל בלוקח מישראל, אם שייר מהגז המוכר חייב, ואם לא שייר הלוקח חייב, ואם שייר מין אחר (כגון שחופות ולבנות, זכרים ונקבות), גם המוכר וגם הלוקח צריכים לתת ראשית הגז. הגמ' (קל"ח:) מבארת שזה רק עצה טובה, אבל מדינא הוי מין אחד, אמנם לרב אלעאי זה מדינא.

מיהו התנא הנ"ל שסובר שאם המוכר שייר הוא צריך להפריש על הכל – לרב חסדא היינו ר"י שסובר שהמוכר אילנות עם פירות שבשדהו, אם לא שייר המוכר לעצמו צריך לתת פאה מכל אילן כיון שהשדה עצמה אינה שלו, ואם שייר לעצמו צריך המוכר לתת פאה על הכל. רבא דוחה שהדין הנ"ל הוא רק כשכבר התחיל המוכר לקצור לפני המכירה שכבר חל עליו החיוב, דכתיב "ובקוצרכם" משמע מתחילת קצירה, ואילו לגבי ראשית הגז אין החיוב חל על כל העדר מזמן שהתחיל לגזוז. ולכן מבאר רבא שזה דברי התנא לעיל קל"ב שאם קנה בני מעיה של פרה ויש שם את הקיבה נותנה לכהן ואינו מנכה מהדמים, ומבואר דס"ל שאין המתנות כלולים במכירה, וממילא אם שייר אומר הלוקח למוכר שהוא לא קנה את ראשית הגז, אבל במוכר הכל א"כ גם ראשית הגז אצל הלוקח.

שילוח הקן:

קל"ח: שילוח הקן נהוג בארץ ובחו"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא בקדשים.

וכן שנינו לגבי כסוי הדם, ואותו ואת בנו, וגיד הנשה, וזרוע לחיים וקיבה, וראשית הגז. ואין החידוש בדינים אלו אלא שראשית הגז נוהגת בחו"ל ולאפוקי מרבי אלעאי. ושאותו ואת בנו נהוג שלא בפני הבית אע"פ שהאיסור נאמר בעניינא דקדשים. ומה שנוהגים בקדשים יש בזה חידוש מלבד גיד הנשה, דאף דאוקינאם בולדות קדשים, מ"מ היה אפשר שלא לכתוב דין זה כלל, ואידי שיש חידוש בכל דין במקרה אחד, כתבה המשנה דינים אלו בכלם.

שילוח הקן בקדשים

שילוח הקן אינו נהוג בקדשים דכתיב "שלח תשלח" יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזר, ולומדים מזה שעוף טהור שהרג את הנפש אין בו מצות שילוח, כיון שצריך להביאו לבי"ד ולקיים "ובערת הרע מקרבך", אמנם אם נגמור דינו הוא בר קטלא ומהיכן נמלט.

קל"ט:

מתי פטור משילוח הקן מטעם שזה קדשים – היכא שהקדיש קן שבביתו, פטור משום שאינו מזומן. והיכא שמצא קן של הפקר והקדישו לא חל ההקדש, דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, דבעינן דומיא ד"ביתו". והיכא שהגביה והקדיש והחזירם פטור אפי' בחולין דכיון שזכה בהם חשיב מזומן. ואם הגביה את האם והקדישה, כבר נתחייב בשילוח לפני ההקדש, כמו שמצינו לגבי כסוי הדם שאם הקדיש חיה אחר ששחטה חייב לכסות את

דמוה. ולכן רב מעמיד במקדיש פירות שובכו וברחו, ושמואל וריו"ח מעמידים במקדיש תרנגולתו לבדק הבית ומרדה, וקמ"ל שאף קדשי בדק הבית פטורים משילוח הקן, וס"ל שאף שמרדה לא פקעה קדושתה, דבגי גזא דרחמנא היא נמצאת, דכתיב "לד' הארץ ומלוואה", אבל בר ס"ל שבקדושת דמים כיון שמרדה פקעה קדושתה, (משא"כ בקדושת הגוף).

חיוב אחריות במקדיש ובמעריך - האומר מנה זה לבדק הבית ונגנב המנה או שנאבד, לריו"ח חיוב המקדיש באחריות, ולר"ל פטור כיון שבבי גזא דרחמנא איתיה. הגמ' מבארת שאף שר"ל סבר בתחילה כרב (הנ"ל) חזר בו מפני דברי ריו"ח רבו, וריו"ח מדבר כשאמר הרי עלי מנה, ובשילוח הקן איירי באומר הרי זו, ור"ל סובר שאפי' באומר הרי עלי אינו חיוב באחריות אלא בקדשי מזבח, לפי שהם מחוסרים הקרבה, ולא בקדשי בדק הבית, אא"כ הקדיש שור ומת או בית ונפל, שאז גם לר"ל באומר הרי עלי חיוב לשלם כיון שאינם בעולם. אמנם לענין ערכין לכו"ע מי שאמר ערכי עלי או אפי' אם לא אמר עלי וכגון שאמר הריני בערכי או הריני בערך פלוני (דאם אמר ערכי או ערך פלוני אין בכלל דבריו להתחייב), חיוב באחריות המעות, דכתיב "ונתן את הערכך" חולין הם בידך עד שיבואו לידי גזבר.

דיני שילוח הקן

קל"ט: שילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף ובאינו מזומן (כדלהלן), אבל כסוי הדם נוהג גם בחיה, וגם במזומן.

הלכות שילוח הקן הנלמדים מהפסוק - "כי יקרא (והיינו באירע שמצא, וא"צ לחזר כדי לקיים "שלח תשלח") קן (אפי' באפרוח אחד או ביצה אחת) צפור (טהורה ולא טמאה) לפניך (ברשות היחיד כגון פפרס ובשדה שאינה משתמרת, ולמסקנה מרבים אם היו לפניך ומרדו) בדרך (ברשות הרבים, ולמסקנה מרבים ים, דכתיב "הנותן בים דרך", אבל אין לרבות מוצא קן בשמים דכתיב "דרך נשר בשמים" דלא איקרי דרך בסתמא) בכל עץ (באילנות) או על הארץ (לרבות בורות שיחין ומערות). ואמנם אחר שמרבים כל דבר, ילפינן מ"דרך" שאין קינו בידך - אינו מזומן לך ואינו קני לך, למעט אם קיננו בתוך הבית.

המוצא קן בראשו של אדם חיוב בשילוח הקן, דכתיב "ואדמה על ראשו".

משה מן התורה דכתיב "בשגם הוא בשר" בשגם בגימטריה משה. המן מן התורה דכתיב "המן העץ". אסתר מן התורה דכתיב "ואנוכי אסתר אסתיר". מרדכי מן התורה דכתיב "מר דרור" ומתרגמין מירא דכיא.

עופות שקיננו בבית כגון יוני הרדסאות פטור משילוח, והיינו על שם הורדוס שהתחיל להתעסק בגידולם, (ורב כהנא ראה אותם מדברות ע"י כישוף). וי"ג הדרסאות, על שם מקומם.

שילוח הקן בעוף טמא

אם העוף או הביצים הם של עוף טמא, אין מצות שילוח הקן.

לרב יצחק לומדים דבעינן צפור טהורה מדכתיב "צפור", דלא אשכחן עוף טמא דאיקרי "צפור". ולדבריו הא דכתיב "תבנית כל צפור כנף" וכתיב "החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף" וכתוב כל צפור כל כנף" וכתוב "אמור לצפור כל כנף", צפור היינו טהורה וכנף היינו טמאה וחגבים. ו"צפורי שמיא" כולל גם טמאים כדכתיב "ובענפוהי ידון ציפרי שמיא".

ק"מ. והא דכתיב "כל צפור טהורה תאכלו" לא אתא למעוטי טמאה, אלא אסורה, למעוטי צפור ששחטו למצורע, דאף דכבר ילפינן לאיסור מדכתיב "וזה אשר לא תאכלו מהם", אתא קרא לעבור עליו בעשה ולא תעשה, (ולא איירי בטרפה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה, דקרא איירי בשחטה, והוי דבר הלמד מעניינו).

והא דכתיב לגבי מצורע "שתי צפורים חיות טהורות" אין הכונה חיות בפני - מותרות לאכילה, אלא הכונה שחיים ראשי אברים שלה למעוטי מחוסרי אבר. ואין הכונה טהורות ולא טמאות, אלא טהורות למעוטי של עיר הנדחת, שאינו יכול לקחתה ולשחטה, (אבל למשתלח א"צ קרא, דלא אמרה תורה שלח לתקלה, ולמעוטי טריפה לא צריך קרא, דנפקא מדתנא דבי רבי ישמעאל שלומד שדין מכשיר בחוץ צפורי מצורע כדון מכפר בחוץ שעיר המשתלח דבעינן

ששני השעירים יהיה ראוי ליפול עליו הגורל לשם, כמו שבפנים דין מכשיר כדון מכפר), ולרובא ממעטים מ"טהורות" שמצורע לא יטול לצורך הציפור המשתלחת צפור שכבר נטהר על ידה מצורע אחר. ולרב פפא ממעטים שלא יקח לשחיטה צפור שהיא חילופי ע"ז, (ולשילוח לא בעי קרא, דלא אמרה תורה שלח לתקלה). ולרבינא ממעטים שלא יקח לשחיטה עוף שהרג את הנפש ולא נגמור דינה, (דאי נגמור דינה היא בת קטלא, ולשילוח הא בעי "ובערת הרע מקרבך").

והא דבעינן שגם הביצים יהיו טהורים ילפינן מדכתיב "תקח לך" ולא לכלבין. דמצינו שרב כהנא לומד שאם הביצים הם טריפה אינו חייב לשלח את האם, (אבל אם האם טריפה חייב, ולא ילפינן מהקש לאפרוחים, דא"כ א"צ לכתוב "צפור" למעט עוף טמא.

עוד דיני שילוח הקן

ק"מ: ספיקות שלא נפשטו בחיוב שילוח הקן - א' אם יש חיוב שילוח הקן היכא ששחט מקצת סימנים באפרוחים כיון שבידו לגמור, או שאין חיוב כיון שאם לא יגמור הוי טריפה. ב' האם מטלית או כנפים תלושות או ביצים מוזרות או שני סדרי ביצים, חוצצים בין האם לאפרוחים. ג' אם יש חיוב שילוח הקן כשהזכר רובץ על הביצים והנקיבה רובצת על הזכר. ד' היכא שיונה הרובצת על ביצי תסיל או איפכא, ששניהם טהורים, אמנם קורא שרובצת על ביצי עוף טהור אחר חייב דכיון שדרכה בכך קרינן ביה "והאם רובצת".

קורא זכר עוף טמא שדרכו לרבוץ על ביצי אחרים, לר"א חיוב, דכתיב "קורא דגר" וכתוב "ובקעה ודרגה" מה התם דגירה מעליא אף הכא הוי דגירה מעליא. ולחכמים פטור. ובשאר עופות מודה ר"א שאם הזכר דוגר פטור.

צורת ישיבת הצפור הראויה למצות שילוח - אם האם מעופפת פטור מלשלח אף אם נוגעת בהם מצדידהם דכתיב "רובצת", אמנם אם הכנפים נוגעים בקן מעליהם חייב, דהא לא כתיב יושבת. ואם היתה יושבת בין שני ענפים ושענת עליהם, לל"ק אם כשיוציאו את הענפים תפול עליהם חייב לשלח, ואם לאו פטור, ולל"ב כל שאינה נוגעת בהם מעליהם פטור. ואם היתה יושבת בין האפרוחים או הביצים פטור אף אם נוגעת בהם בין הצדדים ולא מעליהם, ורק ביושבת על גביהן חייב.

אפרוחים וביצים שאין בהם מצות שילוח הקן - אם האפרוחים מפריחים גדולים או שהביצים מוזרות פטור מלשלח, דכתיב "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים" בעינן ביצים בני קיימא דומיא דאפרוחים, ובעינן אפרוחים הצריכים לאימן דומיא דביצים.

קמ"א. שלחה וחזרה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב, שנא' "שלח תשלח", שלח אפי' מאה פעמים משמע, תשלח לומר שאין מצוה זו נדחית מפני דבר מצוה כטהרת מצורע, והיינו כגון שנטל את האם ע"מ לשלחה, דהוי"א שכיון שאין לו אלא עשה דשילוח, יבוא העשה של מצורע וידחה עשה דשילוח הקן, שהרי גדול שלום שבין איש לאשתו שהרי שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה נמחה על המים בסוטה, ומצורע הרי אסור בתשמיש המיטה דכתיב "וישב מוחוץ לאהלו שבעת ימים" אהלו זו אשתו, קמ"ל ששילוח הקן דוחה. אבל א"צ קרא לומר שאסור ליטול את האם לצורך מצוה, דזה פשיטא שהרי אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ואף אם עבר כבר על הלאו ונטל את האם יש מ"ד שאינו לוקה אלא כשביטל את העשה לגמרי שאינו יכול לקיימו עוד (וזה כלל בכל לאו הניתק לעשה) וא"כ אינו עובר על הלאו אלא כששחטה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולמ"ד שלוקה כשלא קיים את הלאו תוכי"ד ואם התרו בו לוקה, כבר אין כאן לאו. אמנם שיטת ר"י (וכדלהלן) שגם העשה הוא רק מעיקרא, ואם לקחה ולא שילחה לא אמר קרא שישלח, וא"כ ליכא לאוקמי קרא בהכי.

עד מתי יש מצוה לשלח - לרבנן אף אם נטל את האם יש מצות עשה לשלחה, וממילא אינו לוקה כיון שאין לוקין על לאו הניתק לעשה. ולר"י אם נטל את האם לוקה, והגמ' מסתפקת אם דעתו שלוקין על לאו הניתק לעשה, או שאחר שנטל אין עשה לשלח וממילא אינו ניתק לעשה, ונ"מ אם לוקה לר"י על לאו דגנב וגזלן, ומהא דתניא שאם עבר על מצות שכחה או פאה לוקה לר"י אין ראייה שלוקין על לאו הניתק לעשה, ד"ל דס"ל ש"תעזוב" מעיקרא משמע, והגמ' מוכיחה שר"י סובר שאין לוקין בלאו הניתק לעשה ממה שאמר ר"י שבותר אין לוקין משום דהוי לאו הניתק לעשה, ובהכרח

איסור מכירת בהמה גסה לעכו"ם

שבשילוח הקן אינו לוקה משום שאחר שנטל כבר אין מצוה לשלח. ומ"מ מבואר בגמ' שהיה מעשה שהלקו על כך מכת מרדות מדרבנן.

ב: אסור למכור בהמה גסה לעכו"ם, ור"י מתיר למכור שבורה, וכן בתירא מתיר למכור סוס. ולענין מכירת עובר לעכו"ם אסור אף לר"י, כיון שטעם ההתר בשבורה הוא מפני שאינה יכולה להתרפאות, וזה לא שייך בעובר.

ק"מ: צורת השילוח - צריך לשלחה בכדי שתצא מתחת ידו שאינו יכול לחזור ולתופסה. לרב הונא משלחה ברגל אחזה ברגל ומשלחה, דכתיב "משלחי הרגל", ולרב יהודה משלחה באגפיה בכנפיה, דרגליה היינו כנפיה, עוד מפרש רש"י שהנדון הוא היכא שתלש כנפיה, שלרב הונא יצא כיון שמהלכת ברגלה, ולרב יהודה לא יצא.

המוכר בהמה לעובריה ללא הבהמה ועדיין לא נתעברה, הגמ' מסתפקת אם גם לר"י שמתיר בשבורה, אסור הכא דילמא אתי לאיחלופי, או שאם מותר למכור שבורה לגמרי, כ"ש שכאן שלא מכר לגמרי מותר. וכן יש להסתפק לרבנן אם רק שבורה אסור כיון שנמכרה לגמרי משא"כ הכא, או דילמא שאם אסרו בשבורה אע"פ שאין חשש איחלופי, כ"ש שאסור בשלימה, (וטעמא דרבנן משום חשש איחלופי, ומה שאמרו לר"י הרי מרביעים עליה זכר ויולדת, אין הטעם משום העוברים, אלא לדבריו דר"י קאמרי שיש לחוש שיששה אותה בשביל העוברים, ור"י סובר ששבורה אינה מקבלת זכר).

רובא הורה לאדם לשלח צפור עם ביצה אחת, ותפס את היונה ע"י מצודות, ועשה זאת כלאחר יד מרחוק באופן שלא הבין המשלח, משום חשדא שיאמרו שחייבו לשלח בשביל הנאת עצמו, וצריך להתרחק מן הכיעור.

קני חצר כשיש חיוב שילוח הקן - יוני שובך יוני עליה חייבות בשילוח, דאף שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, וכתיב "כי יקרא" פרט למזומן, מ"מ עם יציאת רוב הביצה חל חיוב שילוח, וממילא כיון שאסור לו לזכות (דכתיב "שלח תשלח את האם" ואח"כ "ואת הבנים תקח לך") חצירו ג"כ אינה יכולה לקנות, וממילא אין בנטילתם משום גזל אא"כ כבר שילח את האם, ואם זכה בהם קטן אביו של קטן חייב להחזיר משום דרכי שלום. ואם בא אדם והכה על הקן כדי להגביה את היונים, קנה בעל החצר את הביצים, ויכול להקנותם בסודר למי שירצה. (ומי שיש לו יוני שובך שהם שלו, ורוצה להכניס ליו"ט, א"צ להגביה, ודי שיאמר זה זה אני נוטל).

קמ"ב. לא יטול אם על בנים אפי' לצורך טהרת מצורע.

שכר מצוה - אם על מצוה קלה שמפסיד בה איסר אמרה תורה "למען ייטב לך והארכת ימים" כ"ש במצוות חמורות.

תחית המתים תלויה בכל מצוה שבתורה שמתן שכרה בצידה, כגון כבוד אב ושילוח הקן, שהרי היה מעשה בבן שקיים מצות שילוח הקן לבקשת אביו ובחזרתו נפל ומת, בהכרח ש"ייטב לך" היינו בעולם שכולו טוב שאין בו לא נזק ולא יסורים אלא טובה, "והארכת ימים" היינו לעולם שכולו ארוך. ואין לומר שהרהר בע"ז שמחשבה מצטרפת למעשה (דכתיב "למען תפוש את בית ישראל בליבם", משא"כ בשאר עבירות אין מחשבה מצטרפת למעשה), מ"מ המצוה מגינה שלא יבוא לידי הרהור. ואף ששלוחי מצוה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, המעשה היה בסולם רעוע, והיכא דקביע הזיקא אין המצוה מגינה.

חיוב פדיון כשיש בעלות לעכו"ם - המשך

ביאור מחלוקת ר"י ורבנן אם שותפות עכו"ם פוטרת מן הבכורה - כתיב "כל בכור" לרבנן בכור משמע אפי' מקצת, וממילא כל מלמד שבמקצת פטור. ולר"י בכור משמע כולו, וכל מרבה כל דהוא. או י"ל שלכו"ע בכור משמע רובו, ונחלקו אם כל בא להוסיף או לפחות.

איזה שותפות פוטרת מן הבכורה לרבנן - לרב הונא אפי' אזנו, ולרב חסדא בעינן דבר שאם ניטל תהיה הבהמה נבילה, ולרבא בעינן דבר שאם ניטל תהיה ולריו"ח אף אם ע"י נטילת חלק העכו"ם יעשה בבהמה מום קל פטורה מן הבכורה, וקמ"ל דכרב הונא. הגמ' אומרת שאף שנפלים קדושים בבכורה למרות שאינם ראויים לחיות, דכתיב "וכל פטר שגר בהמה" שגר בבהמה, שאני הכא שכיון שמעורב חולין בבכור לא חשיב "כל בכור". וי"א שרב הונא מדבר בשותפות בו, ורב חסדא ורבא מדברים בשותפות באמו, ולא פליגי, ואמר רב פפא שאין הבדל בינו לבין אמו, דהא כתיב בו "כל בכור" ובאמו "כל מקנן תזכר".

מסכת בכורות:

הלוקח עובר חמורו:

חיוב פדיון כשיש בעלות לעכו"ם

ב. בעלות עכו"ם - לרבנן פוטרת מן הבכורה, דכתיב "בישראל", ועל כן הקונה עובר של חמור העכו"ם, או המוכר לו את העובר של החמור שלו (אע"פ שאינו רשאי למכור לעכו"ם כל בהמה גסה, מפני שהוא עושה עימה מלאכה בשבת, ואע"פ שהפקיע את הקדושה לא קנסוהו), והקונה חמור בשותפות עם העכו"ם (אע"פ שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה וישבע בשם ע"ז והתורה אמרה "לא ישמע על פיך" והמקבל חמור מהעכו"ם לחלוק בוולדות והוגף נשאר של העכו"ם, והנותן לו בקבלה (ואין גוזרים שמא יבוא לפטור בהמה בבעלות גמורה של הישראל) פטור מן הבכורה.

שיטת ר"י - ר"י מחייב בקונה חמור בשותפות עם העכו"ם, ואיתא להלן (ג): דלית דחש להא דר"י. עוד סובר ר"י שהמקבל בהמה מהעכו"ם וילדה בכור שמיים את שווי ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי, קונסים אותו לפדותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לכהן, (ולרבנן פטור מן הבכורה כיון שיד עכו"ם באמצע).

ג. רחל שביכרה וילדה מין עז או עז שביכרה וילדה מין רחל פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייב, אך הוי בכור בעל מום שמוותר לשוחטו. הגמ' אומרת שאף דאיתא לקמן מ. שאם פיו דומה לשל חזיר הוי מום, הכא איכא חידוש שאף בנשתנה למין שקדוש בבכורה הוי מום, ואף דאיתא לקמן מ: שאם עינו אחת גדולה כשל עגל (או שעינו אחת קטנה כשל אווז) הוי מום, ועגל הוא מין שקדוש בבכורה, י"ל דהתם המום הוא מדין "שרוע". אמנם אין להוכיח שזה מדין שרוע ממה שבהמה רק עינו אחת גדולה ואחת קטנה פוסל, בין בקבוע בין בעובר, ואילו באדם דכתיב "איש איש מזרע אהרן" דבעינן שוה לזרעו של אהרן, פסול אף אם שתי עיניו קטנות או גדולות. ד"ל שבאמת המום הוא השינוי, אלא שבהמה כשר משום שהם גדולות מחמת בריותא יתירא, או קטנות מחמת כחישותא יתירא.

רב מרי בר רחל היה מקנה את האוזנים לעכו"ם כדי להפקיעם מבכורה, כדי שלא יבוא בהם לידי תקלה, ומ"מ אסרם בגיזה ובעבודה ונתן אותם לכהנים, ונענש שכלו בהמותיו. והטעם שנענש הוא משום שהפקיעם מקדושתם, (דאף שמוותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם, שם הפקיעו רק מקדושת מזבח ולא הקדושת כהן), או מטעם שגרם למכשול מפני שראוהו אדם אחר וחשב שהוא מקנה אותם בדיבור.

ד. חיוב כהנים ולויים בבכורה - כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפדיון פטר חמור, אבל לא מבכור בהמה טהורה. לאביו לומדים ק"ו שאם הפקיעה בהמת הלויים את בהמת ישראל במדבר, כ"ש שתפקיע את בהמתם. ולרבא מפדיון הבן פטורים מק"ו, דאם הפקיעה קדושת הלויים את קדושת הבכורות של ישראל, כ"ש שיפקיעו את של עצמם, ופדיון פטר חמור ילפינן מהקש, דכתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה".

ואין לומר שרק בן לוי שהיה לו שה במדבר, והיה יותר מבן חודש, ורק לוי ולא לוייה יהיו פטורים (לוייה שילדה בנה פטור מפדיון הבן), וכן אין לומר שאהרן עצמו יהיה חייב כיון שלא היה באותו מניין לא הוא ולא בהמותיו. דהא כתיב "הלויים" להקיש כולם זה לזה, וכהנים נקראו לויים (בכ"ד מקומות), ולדורות ילפינן מדכתיב "והיו" בהיותן יהו.

ד: פטרי החמורים שבמדבר נפדו בשה, דכתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה, שכמו שפדיון הבן בכסף שנאמר לדורות גם במדבר פדו בכסף, אף פטר חמור שנפדה לדורות ע"י שה אף במדבר פדו בשה, (ולולא קרא אין ללמוד שה מכסף, דאיכא למיפרך מה לכסף שכן פודים בו הקדש ומעשר שני).

אפשר לפדות בשה אחד כמה פטרי חמורים, שהרי שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים, דכתיב "ואת בהמות הלויים תחת בהמתם" בהמה אחת תחת בהמות הרבה, (דאין לומר שבהמה היינו כדכתיב "ובהמה רבה", דא"כ לכתוב בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם).

האם קדשו הבכורות במדבר

לריו"ח קדשו הבכורות במדבר כדכתיב "קדש לי כל בכור". ולר"ל (להו"א) לא קדשו דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת", והא דתנן שעד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכות, היינו בכורות שיצאו ממצרים. והא דתנן שביום שהוקם המשכן הקריבו נדרים ונדבות טהרות ואשמות בכורות ומעשרות, היינו שהקריבו את הבכורות שיצאו ממצרים, ולכן מאותו היום ואילך לא הקריבו, (ולריו"ח הכונה שהקריבו מאותו יום ואילך, וקמ"ל שלפני כן לא מקריבו מפני שלא הקריבו חובות בבמה. והא דתנן שהג' מקומות קדשו הבכורות במצרים (דכתיב "קדש לי כל בכור") ובמדבר, (דכתיב "כי לי כל בכור") ובכניסתם לארץ (דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת"), היינו שבמצרים ובכניסתם לארץ קדשו ממש ובמדבר הוזהרו ולא קדשו.

ה. מסקנת הגמ' שגם ר"ל מודה שקדשו במדבר, אלא שפסקו. ולריו"ח לא פסקו דכתיב "לי יהו" בהיותן יהו, והא דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת" היינו שיעשו מצוה זו ובזכותה יכנסו לארץ.

ורב מרדכי אמר שלריו"ח לא הוצרכו הבכורות ליקדש, ואין בזה הבדל מהביאור הנ"ל, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו.

הלויים היו כ"ב אלף ושלש מאות, ולא פדו אלא כ"ב אלף, מפני שהיו ג' מאות בכורות, ובכור אינו מפקיע קדושת בכור.

קונטרס השר שאל את ריו"ח בן זכאי שהרי מחצית השקל לכל ישראל 603550 יוצא 201 ככר וי"א מנה שהרי בככר יש 1500 סלעים, וא"כ למה נתן משה לאדנים רק מאת ככר, ואין לומר שהשאר הונחו בבי גזא, דהא כתיב "וכסף פקודי העדה מאת ככר". וענה לו ריב"ז שמנה של קודש היה כפול, דכתיב ביחזקאל שהמנה הוא ס' שקלים, וס' שקלים הם ר"מ דינרים ולא מאה, ומבואר שמנה של קודש היה כפול, וכן מבואר שמוסיפין על המידות עד שתות מלבד.

ה: רק בחמור יש מצות פדיון ולא בסוסים וגמלים, שכן היא גזה"כ, ועוד שסיעו לישראל ביציאת מצרים, שהרי לא היה אחד מישראל שלא היו לו צ' חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. (רפידיים - לר"א כך שמה ולרבי יהושע נקראה כך לפי שריפו ידיהם מן התורה. שיטיים - לר"א כך שמה, ולרבי יהושע לפי שנתעסקו שם בדברי שתות, לר"א פגשו בבנות מואב ערומות דכתיב "ותקראנה לעם", ולרבי יהושע הכונה שנעשו כולם בעלי קריין).

לענין בכורה לתנא דמתני' פרה שילדה מין חמור, או חמור שילדה מין סוס, פטורים מן הבכורה, דכתיב ב' פעמים "פטר חמור" לומר שצריך שגם האם וגם הולד יהיו חמורים, וגלי רחמנא בקדושת דמים וה"ה בקדושת הגוף.

ולר"ה ג' לומדים מ"אך בכור שור בכור כשב בכור עז" שצריך שיהא הוא כמו הבכור שלו, ואף אם הולד נדמה למין טהור פטור, אמנם אם יש בו מקצת סימנים חייב, ד"אך" חילק.

ותנא דמתני' לומד מ"בכור שור וכו' ", ללמד שבכולם יש דין הקטרת אימורים, דא"א ללמוד משור לפי שנסכיו מרובים, וא"א ללמוד מכשב לפי שנתרבה באליה שאליתו קריבה, וא"א ללמוד מעז לפי שיחיד העובד ע"ז מביאה לחטאתו, וא"כ ללמוד שור מכשב ועז לפי שכשרים לקרבן פסח, וא"א ללמוד כשב משור ועז לפי שציבור שעבדו ע"ז מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, וא"א ללמוד עז משור וכשב לפי שיש בהם צד רבוי אצל מזבח.

ו. ור"ה ג' לומד מדכתיב ב' פעמים "פטר חמור" שאין פודים פטרי סוסים וגמלים לא בשה ולא בכל דבר, ואין לומר שנתמעטו רק משה, דא"כ לכתוב ב' פעמים "פטר חמור תפדה בשה".

ותנא דמתני' לומד מכלל ופרט "כל מקנן תזכר פטר שור ושה" שאין פודים פטרי סוסים וגמלים, ואף ש"פטר" הפסיק הענין, הדר ערביה קרא בו' של "ופטר", והפסיק משום שזה קדושת דמים וזה קדושת הגוף.

ולר"ה ג' מזה שהתורה חילקה מבואר שאין לדרוש כלל ופרט.

כמה ספיקות בענין נדמה-

א' פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימנים, ילה"ס חייב בבכורה כיון ששניהם קדושים בבכורה, או שכיון שהוא נדמה לטמאה, הקדושה בקדושת דמים פטור.

ב' לפי הצד שבמקרה הקודם חייב ילה"ס בחמור שילדה כמין סוס, אם פטור כיון שסוס אינו קדוש בבכורה, או שחייב כיון ששניהם מין טמא.

ג' לפי הצד שבמקרה הקודם חייב ילה"ס בפרה שילדה כמין סוס, אם פטור כיון שנדמה לדבר טמא וגם אינו קדוש בבכורה, והפרה טהורה וקדושה בבכורה, או שחייב משום דסימנים מילתא.

ו: לענין אכילה - לתנא דמתני' היוצא מן הטמא טמא אע"פ שנדמה כטהור, והיוצא מן הטהור טהור אע"פ שנדמה כטמא, דכתיב "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" יש לך מעלה גרה ומפריס פרסה שאסור לאוכלו, וזהו טהור שנוגד מן הטמא, דכתיב "גמל... טמא הוא" הוא טמא ואין טמא הנוגד מן הטהור טמא. ולר"ש כתיב ב"פ גמל, לומר שגם גמל שנוגד מהפרה טמא (ואף שגם שפן וארנבת וחזיר נכתבו ב"פ, מ"מ היכא דאיכא למיירש דרשינן. ורבנן לומדים מגמל לאסור חלבו, ור"ש לומד חלבו מ"את", ורבנן לא דורסים מאת, שהרי ר"ש העמסוני דרש כל אתין שבתורה עד שהגיע ל"את ד' אלוקין תירא" ואמר שיקבל שכר גם על הפרישה, ור"ע דורש מ"את" לרבות תלמידי חכמים).

והא דאיצטריך לאסור חלב בהמה טמאה, ולא ילפינן מ"הטמאים" כמו שלומדים משם לאסור ציר ורוטב, הטעם הוא שכיון שגם מה שחלב בהמה טהורה זה חידוש שהרי הדם נעכר ונעשה חלב, וא"כ כמו שהותר של טהורה הותר גם של טמאה, קמ"ל. ולמ"ד שהאברים מתפרקים בלידה ואין נפש - דמה חוזרת עד י"ב חודש, הו"א שכיון שלא הותר דבר שיוצא מן החי, ועד כמה שהותר הותר גם בטמאה, קמ"ל.

והמקור שחלב בהמה טהורה מותר הוא מ"ואת עשרת חריצי החלב" דאין לומר שזה הותר רק לסחורה, דאיירי במלחמה ואין דרך לעשות סחורה במלחמה. ואב"א מדכתיב "ארץ זבת חלב ודבש" ואין לכתוב לשבח דבר אסור. ואב"א מדכתיב "לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב". אבל אין ללמוד ממה שהתורה אסרה דווקא בשר וחלב, ד"ל שבשר בחלב אסור גם בהנאה, וחלב אסור רק באכילה, ולר"ש שמתיר בשר בחלב בהנאה הנ"מ היא שהמבשל לוקה. וכן ממה שהתורה אסרה חלב פסולי המוקדשין אין ראיה, ד"ל שהתורה באה לאסור בהנאה.

רחל שביכרה וילדה מין עז או עז שביכרה וילדה מין רחל, לרבנן פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייב, אך הוי בכור בעל מום שמותר

לשוחטו. ולר"ש אינו קדוש עד שיהיה דומה לאמו בראשו ורובו. ולענין אכילה מסקנת הגמ' (סוף ז.) ש"לר"ש ג"כ אינו מותר עד שיהיה דומה לאמו בראשו ורובו.

ז. שיטת רבי יהושע שטמא הנולד מאב ואם טהורים מותר באכילה אף אם יש לו סימן אחד והיינו שדומה לאמו במקצת. דכתיב "אך את זה לא תאכלו", אבל אם אביו טמא אסור באכילה, דכתיב "שה כשבים ושה עיזים" עד שיהיה אביו כבש ואמו כבשה. ולר"א לומדים מ"זה" שאם אמו טהורה מותר באכילה אף שאביו טמא, (והיינו שנולד מקלוט – שפרסותיו קלוטות בן פרה, דבלאו הכי אין טהורה מתעברת מטמא ולא טמאה מטהור ולא גסה מדקה ולא דקה מגסה ולא בהמה מחיה ולא חיה מבהמה, ורק לר"א ולחולק עליו חיה מתעברת מבהמה). הגמ' מבארת שאף שרבי יהושע סובר שזה זה גורם מותר, ולר"א אסור, דר"א אסור להקריב ולד טריפה ורבי יהושע מתיר, שאני הכא לר"א דכתיב ב"פ"ש"ה" להתיר שה שאביו טמא, ולרבי יהושע שאני הכא דכתיב כשבים ועיזים לומר שאביו ואמו היו כשבים ועיזים.

דין היוצא מן הטמא טמא

מי רגלים – שאלו את רב פפא מה הדין במי רגלים של חמור, האם הם אסורים כיון שהם עכורים כמו חלב, וזה מראה שהם מתמצים מגופו, או שזה מים כמו שנכנסו והעכירות זה מהבל הגוף. וענה רב פפא שזה אסור. ועל של סוסים וגמלים לא שאלו, לל"ק משום דכיון שאינם עכורים מה שנכנס יצא, ולל"ב משום שלא שותים אותם.

ז. דבש – דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופם ואין ממצות אותו מגופם, וי"א שגם בזה ראוי לאסור, אלא שהתורה התירה בדבש, וכדאמר רב"י שלומדים מ"אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף" רץ העוף אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, והיינו דבש דבורים, אמנם דבש הגיזין והצירעין אסור מפני שעדיף לרבות להתיר דבש דבורים מפני שאין לו שם לווי. וי"א שדבש הגיזין והצירעין מותר באכילה, (ואינו מקבל טומאה ללא מחשבה לאוכלו, משא"כ דבש דבורים שא"צ מחשבה).

חלי דיחמורתא מותרים, מפני שהם זרע של האיל.

עור שנמצא כנגד פניו של החמור בלידתו כעין שליא מותר, כיון שזה פירשא בעלמא. ובאדם בין אם הוא חי ואמו חיה בין אם הוא מת ואמו מתה טהור.

דג טהור שבלע דג טמא אסור, וטמא שבלע טהור מותר, לפי שהבלוע לא גדל מהבלוע. הגמ' מדייקת שההתר בטמא שבלע טהור הוא רק כשראינו אותו בולע, ואמר רב ששת שרק במצאו בבית הרעי מותר, דאל"כ שמא זה לא הדג שבלע אלא השריצו, ולרב פפא מותר במצאו בבית הבליעה, ולרב נחמן מותר במצאו שלם. ורב אשי סובר שרוב הדגים משריצים במינם, וממילא כיון שאינו מינו מותר אע"פ שלא בלע בפניו.

טבעי בעלי החיים

דג טמא משריץ ודג טהור מטיל ביצים.

המוליד מניק, והמטיל ביצים מלקט ומאכיל חוץ מעטלף שמטיל ביצים ומניק.

ח. הדולפינים (בני ימא) פרים ורבים כבני אדם.

כל שזכרותו מבחוץ מוליד, וכל שזכרותו מבפנים מטיל ביצים, אבל אין לומר שכל מי שביציו מבחוץ מוליד, שהרי אזו הבר ביציו מבחוץ והוא מטיל ביצים כמו אזו של ישוב, והם כלאים זה בזה.

מי שתשמישו ביום יולד ביום, כמו תרנגול (וני"מ שהבדוק בערב יו"ט ולא מצא ביצה בקן ולמחר השכים ומצא, מותרת באכילה, דאמרין שיצאה רובה וחזרה), ומי שתשמישו בלילה יולד בלילה, ומי דשתשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה.

מי שתשמישו כגון פנים כנגד עורף זמן עיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה. הכל משמשים פנים כנגד עורף חוץ מדג ונחש ואדם שמשמשים פנים כנגד פנים, והואיל ודיברה עמהם שכינה, וגמל משמש אחר כנגד אחר.

משך עיבור בעלי חיים – תרנגולת ואילן לוח כ"א יום, כלב ותאינה נ' יום, חתול ותות נ"ב יום, חזיר ותפוח ס' יום, שועל וכל מיני שרצים ותבואה ו' חודשים, בהמה דקה טהורה וגפן ה' חודשים, בהמה גסה טמאה ודקל י"ב

חודש וטהורה חזית ט' חודשים, זאב איי דב נמר ברדלס פיל קוף וקיפוף ובנות שוח ג' שנים, אפעה ע' שנה וחורב פירותיו ע' שנה ועיבורו ג' שנים, נחש ז' שנים (דכתיב ארוך אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, כשם שהבהמה נתקללה מהחיה פי שבע והיינו חמור מחתול, כך נתקלל פי שבע מבהמה. ומה שבאתונא ילדו אחרי ג' שנים, העיבור התחיל ד' שנים קודם, ונחש משמש בזמן עיבורו כאדם), ואין לאותו רשע חבר באילן.

ח. רבי יהושע וזקני אתונא – רבי יהושע הלך לאתונא עם ספינה שבה ס' חדרים ובכל חדר ס' כסאות שעשה לו הקיסר לפי בקשתו, וכשהגיע לשם ביקש מהקצב למכור לו את ראשו והקצב הסכים, ואמר לו רבי יהושע שכוונתו לראשו ממש, ורק אם יראה לו את הפתח של הזקנים, וכדי שלא יהרגוהו ילך עם חבילת קנים וליד הפתח יעמיד את החבילה על הארץ כדי לנוח, ונכנס עם סנדלים הפוכות כדי שיחשבו שמישהו יצא ויהרגו את השומרים שבפנים, והפך שוב ויצא כדי שיחשבו שמישהו נכנס ויהרגו את השומרים שבחוץ, ואז נכנס ומצא צעירים למעלה וזקנים למטה, ואמר שלום לכם, כדי שלא יהרגוהו הזקנים אם יאמר לצעירים או הצעירים אם יאמר לזקנים, ואמר להם שהוא חכימא דיהודאי ובא ללמוד מהם חכמה, ואמר להם שאם הם ינצחוהו יעשו לו מה שירצו ואם הוא ינצחם יבואו לאכול עמו בספינה, ושאלוהו איך מי שלא הסכימו לתת לו אשה הולך למקום שיש מיוחסת ממנה, וענה להם שרק השניה היא בת מזלו. עוד שאלוהו למה מלוה שהיה צריך לטרוף את המעות חוזר ומלוה, וענה להם שהוא מחפש אדם שיעזור לו להרויח. וכשביקשו שיאמר דבר שקר אמר לה שפרדה ילדה (וזה השקר) והיה כתוב על צוואר הולד שאביו חייב מאה אלף זוז. ושאלוהו במה מולחים מלח, ענה להם שלא צריך. וביקשו ממנו לבנות בית באויר, ואמר שם ונתלה באויר ואמר שיעלו לו לבנים וטיט. ושאלוהו היכן מרכז העולם, וענה להם שזה כאן והם יכולים למדוד בחבלים. וביקשוהו להכניס לעיר את הבאר, וענה להם שיכינו לו לשם כך חבלים מסובין. וביקשו ממנו לתפור אבן ריחיים שנשברה, ואמר להם שיוציאו ממנה חוטים. ושאלוהו איך קוצרים ערוגת סקינים, ואמר להם בקרן החמור, שהרי אין לו קרן כמו שאין ערוגת סקינים. והביאו לו ב' ביצים שיאמר מה של תרנגולת לבנה ומה של שחורה, והביא להם ב' גבינות שיאמרו איזה של עז לבנה ואיזה של שחורה. ושאלוהו מהיכן יוצאת רוחו של אפרוח שמת בביצתו, וענה להם שהיא יוצאת מהיכן שנכנסה. וביקשו שיראה כלי שאינו שוה את נזקו, והביא מחצלת שצריך להרחיב את הפתח כדי להכניסה. אחר שסיים לענות להם באו לספינה וכל אחד חשב שכולם ישבו בס' הכסאות שיש בחדרו, ולקח עמו עפר מאתונא, ובדרך מילא קיתון מהמים הבלועים, וכשהגיעו לפני הקיסר לא האמינו שזה הם כיון שהיו מעונים, עד ששם עליהם מעפר העיר, ואמר להם למלא מים בכד, והכל נבלע עד שנשמשו כתפיהם ובלו והלכו לאבדון.

דין בכור כשנולדו שניים

ט. אם נולדו מחמור אחד ב' זכרים, לתנא דמתני' יתן אחד לכהן, דאי אפשר לצמצם, ולא הוי תציצה משום שמין במינו אינו חוצץ. לרבי ירמיה לריה"ג דס"ל שאפשר לצמצם, יתן שניהם לכהן, ולאביי שאני הכא דכתיב "הזכרים לד'", והגמ' דוחה את דברי אביי מהמבואר בבירייתא ששניהם לכהן.

ואם נולדו ב' זכרים מב' חמורים יתן שניהם לכהן, אבל אם נולדו שכו נקיבה או ב' זכרים ונקיבה, נותן טלה אחד לכהן, ואם ילדו ב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות א"צ לתת לכהן כלום. ואם אחת כבר ביכרה וילדו ב' זכרים נותן אחד לכהן, ואם ילדו זכר ונקיבה מפריש טלה אחד לעצמו.

דיני פדיון פטר חמור

פודים בשה דכתיב "ופטר חמור תפדה בשה", והיינו מן הכבשים ומן העיזים, זכר או נקיבה, גדול או קטן, תמים או בעל מום. אפשר לפדות בשה אחד פעמים רבות.

ט. אם נולדו זכר ונקיבה מחמור אחד פריש טלה אחד כדי להפקיע את האיסור הנאה, ואחרי ההפרשה יקחנו לעצמו.

הגמ' מבארת שהדין הנ"ל הוא כר"י שאוסר **פטר חמור בהנאה**, דאין דבר שאם פודה שלא בשווי הוא צריך פדיה דווקא בשה והוא מותר בהנאה, (אמנם בכור אדם מותר אף שצריך פדיה, ואפשר לפדות חמור בשוה כסף

בשווי. ומה שבמעשר אף שהקפידה תורה שיפדה בכסף צורי, אם קידש על ידו במזיד חלו הקידושים, הרי גם המקדש בפטר חמור חלו הקידושים אף אם הוא אסור, והאשה יודעת מכך וכוונתה להתקדש בהפרש המחירים בין חמור לשה, וכדמצינו שהמקדש במעשר שני חלו הקידושים, דכוונתה להעלות לירושלים. ולר"ש פטר חמור מותר בהנאה (בין הנאת גופו כגון שהשכיה לאחרים, בין בהנאת דמיו גיזה ועבודה, י), דאין דבר שפדינו מותר והוא אסור, ושביעית אף פדינה אסור, דאמר מר שאם חזר וחילל האחרון קדוש והפרי עצמו נשאר בקדושתו. ולר"ב נחלקו מה לומדים מ"צאנך", לר"י לומדים התר גיזה ועבודה, דשותפות עכו"ם חייבת בבכורה, ולר"ש לומדים ששותפות עכו"ם פטורה מן הבכורה. והגמ' מקשה א"כ למה לר"ש כתוב "שורך" ולא שור. (מ"שורך" לומדים שמוותר לעבוד בבכור אדם, ומ"צאנך" לומדים שמוותר לגזוז פטר חמור).

לרבה ולרבה בר אבוב ולר"ל ר"ש מודה שפטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה, דילפינן עריפה מעגלה ערופה. ולריו"ח ר"ש חולק גם לאחר עריפה.

טומאת אוכלין באיסורי הנאה – איסורי הנאה (ערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב) לרבנן מטמאים טומאת אוכלין, ולר"ש רק בשר בחלב מטמא כיון שהיתה לו שעת הכושר, ועוד שהרי לר"ש הוא מותר בהנאה (גז"ש קדוש קודש מטריפה), אבל שאר איסורי הנאה אין מטמאים, דכתיב "מכל האוכל אשר יאכל", ודין פטר חמור לר"ש תלוי אם הוא מותר בהנאה אחר עריפתו, ואם לא חישב עליו לאכילה אינו מקבל טומאה אפי' אם הוא מותר בהנאה.

? וטעמא דרבנן אינו משום שאיסורו חישובו, דהא תנן שנבלת בהמה טהורה בכל מקום, ונבלת עוף טהור והחלב בשווקים, מקבלים טומאה בלי מחשבה והכשר, (ולר"ש ה"ה גמול וארנבת ושפן וחזיר כיון שיש בהם סימני טהרה), אבל נבלת בהמה טמאה צריכה מחשבה, ולא אמרינן שאיסורו חישובו.

? ואין לומר שנחלקו במחלוקת לגבי השוחט כדי להתלמד, שנימוס אחיו של יהושע הגרסי סובר שדמו מכשיר, ולרבי אלעזר דם שחיטה לעולם מכשיר. והגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו אם אומרים שאיסורו חישובו ומכשיר יחד עם השחיטה, ד"ל שטעמא דרבי אלעזר משום שעורב יש בו סימני טהרה ולכן הוי אוכל, ולפי זה אף בשחטו להתעסק הוי אוכל.

אם הבעלים לא רצה לפדותו **עורפו בקופיץ מאחוריו** וקוברו, ולא ימיתנו בקנה או במגל או בקרדום או במגירה או שיכניסנו לחדר וינעול אחריו.

המקדש בפטר חמור לפני עריפה, לר"ש מקודשת שהרי הוא מותר בהנאה, ולר"י מקודשת בהפרש בין שווי החמור לשווי השה, אא"כ שווי שקל, וס"ל כרבי יוסי ברבי יהודה שאין פדיה פחותה משקל. והמקדש לאחר עריפה לר"י אינה מקודשת, ולר"ש תלוי הדין אם לאחר עריפה מותר בהנאה.

אפשר לפדות פטר חמור מיד ובכל שהוא, דכתיב ב"פ תפדה", וקמ"ל שלא לומדים מבכור אדם דבעינן בן לו' וה' סלעים. ולרבי יוסי ברבי יהודה אין פדיה פחותה משקל דכתיב "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש", (ולרבנן זה נאמר במי שאין ידו משגת לערכך). והכלה כחכמים, ואפ"ל בשה ששוה דנקא אפשר לפדות, והיינו בעושה מעצמו, אבל אם בא לימלך, עין יפה בסלע, עין רעה בשקל, עין בינונית ברגיא שזה ג' זוזים.

י"א: מי שאין לו שה יכול **לפדות פטר חמור בשווי**. י"א שזה כר"ש ולא כר"י, וי"א שזה גם לר"י, דלא יהא פטר חמור יותר חמור מהקדש, ולא אמרה תורה לפדותו בשה אלא כדי להקל עליו. ורב נחמיה בריה דרב יוסף פדה בעשבים בשווי.

הפודה פטר חמור של חבירו חל הפדיון. לר"ש הממון לבעלים שהרי הוא מותר בהנאה, וגם לר"י הממון לבעלים, ולא מדמים פטר חמור להקדש, שהרי הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים, ואף לר"י שאין לו הנאה עכשיו יש לו לאחר זמן, ואין דינו כהקדש שנתמעט מתשלומי כפל דכתיב "מבית האיש" ולא מבית הקדש.

פטר חמור שביד כהן אינו **נכנס לדיר להתעשר**, שהרי לקוח או שניתן במתנה פטור ממעשר, ואם היו לישראל י' ספקי פטרי חמורים בביתו מפרשי עליהם י' שיין כדי להפקיע את האיסור ומעשר את השיין והם שלו והמעשר קרב שלמים. וכן אם היו לישראל י' פטרי חמורים ודאין או טבל, שירש אותם מאבי אמו כהן, שהוא ירש אותם מאבי אמו הישראל דאל"כ אינם חייבים בפדיון, מפרשי עליהם י' שיין ומעשרם והם שלו, אף שבטבל עדיין לא הופרשו המתנות, ואף שבפטר חמור צריך להפריש מה מעלמא.

י"א: **הלוקח טבלים ממורחים מעכו"ם**, אם מירחם עכו"ם פטורים ממעשר דכתיב "דגגן", ואם מירחם ישראל ברשות העכו"ם, מעשרם מפני שאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד מעשר, והם שלו מפני שאומר לכהן שהוא מגיע מכח מי שאין הכהן יכול לתובעו, והיינו בתרומת מעשר, דכתיב "כי תקחו מאת בני ישראל" למעט שהלוקח מעכו"ם פטור מתרומת מעשר, אבל תרומה גדולה חייב לתת לכהן.

הפקיד פירות אצל כותי או אצל עם הארץ, הרי הם בחזקתם לענין מעשר ושביעית ואין חוששים שהחליפם, ואם הפקידם אצל עכו"ם חייב להפריש, לת"ק הרי הם כפירותיו דודאי החליפם וחייב לתתם לכהן, ולר"ש הם דמאי וא"צ לתתם לכהן, והיינו בתרומה גדולה.

אם מת השה הוא מותר בהנאה, ואף אם מת ביד הישראל מותר, דמשעת הפרשה הוא ברשות הכהן.

נקודות הפצה ברחבי הארץ: לפרטים ולפתיחת נקודות נוספות - 052-7692282.

ירושלים - ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282.

"מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת.
 דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923.
 רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249.
 רמת שלמה (הרב רטוביץ) ביהכ"נ חו"א.
 מנחת יצחק 3 (טו"ב) 0533117762.
 גבעת שאול - קהתי 1 בכניסה לבנין ליד הת.ד.

בני ברק - מרצבך, מלצר 24 03-5790989. מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי. קיבוץ גלזית 9.
 מנקין, בורוכוב 3 03-5780281. קלרמן, רבי עקיבא 9. 054-8439903. כהן, יגאל אלון 8/27 054-8440406.
 ציקינובסקי זוננפלד 20 03-6769572. נאה, רבי מאיר 3, רמת אהרן. 052-7144066.
 רוטנר סוקולוב 39 052-7662047. פקשר עזרא א' מול ביכ"נ אגוי" (מוהר"ג גשטטנר) 03-6746990.

מודיעין - עילית - ר"ע 30/6 052-7692282. כולל עטרת שלמה. אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111.
 ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968. "תינוקי" רח' ריה"נ 30. הרב מפוניב' (עיקובוביץ) 052-7144099.
 אהל תורה (אהבת שלום) רבי יהודה הנשיא 35. **חדש-מרומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.**

ביתר - פרידמן. קניג 18 058-3207845. המגיד ממעזריטש 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.
אשדוד - רובע ז' הפתא 5/2 (וולף) 08-8642821. רובע ח', הרוותם 37 (וולף) 053-3148677.
אופקים - קרייסמן) החיד"א 1605/6 054-8415259. **רכסים** - כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.
בית שמש - ערבות הנחל 8/1 02-9920565.
 יונה בן אמיית' 17 דירה 8 (גולדשטיין). 054-8499175.
אלעד (אלדשטיין) כולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972, 03-9337827.
הר יונה - בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176. **פתח תקוה** (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.

נודה מאד לכל מי שיכול לסייע בכיסוי ההוצאות המרובות.
 לפרטים - 052-7692282.

ניתן לתרום בעמדות- נדרים פלוס, עבור "תמצית".
או בקהילות דרך בית הכנסת "אהל תורה" ברכפלה.
או ב"נדרים פון" 03-7630543. קופה 1450.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

גליין זה יוצא מידי חודש כשבועיים לפני המבחן, כמו כן י"ל גם גליין סיכום חודשי על דף היומי בהלכה, וכן על "קנין כמחה".

ניתן לקבל את הגליונות בנקודות ההפצה
או במייל- A0527692282@gmail.com

כמו כן ניתן לקבל גליין שבועי על דף היומי ומ"ב
וספרי מוסר, במייל- 9518470@gmail.com